

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Факультет іноземних мов

Кафедра методики навчання іноземних мов

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: «Особливості формування професійної комунікативної компетентності
майбутніх вчителів іноземних мов»

Студентки 2 курсу групи МСО
Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література)
(англійська, німецька)
Стопи Вікторії Володимирівни

Використання чужих ідей,
результатів і текстів мають
посилання на відповідне джерело

Науковий керівник
Зарічанська Н. В.
доцент, кандидат педагогічних наук

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2018 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ	
1.1. Сутність поняття «комунікативна компетентність учителя».....	7
1.2. Структура комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов.....	17
1.3. Особливості формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх філологів.....	28
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	
2.1. Підходи та методи навчання студентів	32
2.2. Діагностика рівнів сформованості іншомовної комунікативної компетентності майбутніх філологів.....	84
Висновки до розділу 2.....	87
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	
3.1. Завдання і хід експериментальної роботи.....	89
3.2 Аналіз результатів експериментальної роботи.....	95
Висновки до розділу 3.....	103
ВИСНОВКИ.....	105
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	106
ДОДАТКИ.....	117

ВСТУП

Актуальність дослідження. Орієнтація України на входження в Європейський і світовий освітній простір зумовлюють посилення уваги до оволодіння іноземною мовою на всіх рівнях національної системи освіти. Особливої ваги ці питання набувають для вищої педагогічної школи, перед якою постає завдання підготовки майбутніх учителів відповідного профілю, які б характеризувалися високим професіоналізмом та якістю професійної діяльності.

Професійна компетентність учителя – це комбінація знань, умінь і навичок, способів мислення, професійних та соціальних якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність учителя успішно здійснювати професійну діяльність. У професійній діяльності учитель виступає активним суб'єктом спілкування, тому важливою складовою професійної компетентності вчителя є комунікативна компетентність. Відтак одним із першочергових завдань вищої педагогічної освіти є формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя.

У педагогічній науці накопичено значний досвід підготовки майбутнього вчителя до комунікативної діяльності. Зокрема, поняття і сутність педагогічної комунікації вивчали С. Максименко, Л. Петровська, Ю. Жуков, О. Аршавська, С. Савіньон, М. Ватютнев, Д. Ізаренков, О. Скворцова, Н. Гез, О. Казарцева, Ю. Федоренко, Г. Рурік, О. Боровець, С. Петрушин, М. Заброцький, Н. Гончарова, Ю. Ємельянов.

Існують різні підходи до окреслення сутності іншомовної комунікативної компетентності, зокрема наукові роботи Н. Копилової, І. Секрет, І. Ставицької, С. Ніколаєвої присвячені даній тематиці.

Структура комунікативної компетентності була предметом дослідження таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як М. Вятютнев, Н. Гез, О. Аршавська, Ю. Федоренко, С. Савіньон, Б. Шпітсберг, У. Купа, Д.Ізаренков, С. Козак, О. Павленко, А. Кунцевська, С. Мартиненко, О. Савченко, а

дослідженням структури іншомовної комунікативної компетентності займалися М. Кенел, Н. Бідюк, Н. Завінченко, А. Хуторський та О. Чорна.

Різні аспекти проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності у педагогіці та методиці викладання іноземних мов досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: А. Андрієнко, Л. Біркун, В. Борщовецька, Ч. Брамфіт, Н. Гез, Р. Джонсон, Г. Китайгородська, С. Козак, О. Павленко, Є. Пассов, Н. Пруднікова, Т. Симоненко, Н. Сура, О. Тарнопольський, Д. Хаймс, Н. Чернова та інші.

Іншомовна комунікація можлива за умови володіння суб'єктами іншомовного спілкування мовою як засобом комунікації. Рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності суб'єктів виступає визначальним фактором, що обумовлює рівень ефективності комунікативного процесу в цілому. Досі не обґрунтованим залишається поняття «іншомовна комунікативна компетентність», не розкрита структура та критерії сформованості іншомовної комунікативної компетентності.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що достатній рівень сформованості професійної комунікативної компетентності буде досягнуто, якщо комунікативна компетентність розглядатиметься як необхідна складова професійної компетентності майбутнього викладача; буде розроблена та впроваджена технологія формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов.

Об'єкт дослідження – рівень сформованості професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов..

Предмет дослідження – технологія формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя.

Мета дослідження – визначити та експериментально перевірити специфіку формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов.

Завдання дослідження:

- Конкретизувати поняття «іншомовна комунікативна компетентність» як важливий складник професійної компетентності майбутнього вчителя.
- На основі специфіки комунікативної діяльності вчителя обґрунтувати структуру професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов.
- Визначити критерії та рівні сформованості професійної комунікативної компетентності
- Розробити та експериментально перевірити ефективність технології формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя.
- Визначити рівень сформованості професійної комунікативної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов до та після експерименту.

Для вирішення поставлених завдань використано такі методи дослідження:

- теоретичні: аналіз наукових джерел із педагогіки, психології та соціології з метою розкриття сутності поняття «професійна комунікативна компетентність майбутнього вчителя», визначення показників сформованості професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя; аналіз та узагальнення досвіду роботи з проблеми дослідження для обґрунтування технології формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя;

- емпіричні: педагогічне спостереження, бесіди, анкетування, тестування з метою виявлення рівнів сформованості професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя; моделювання з метою розробки технології формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і контрольний етапи) для перевірки ефективності технології формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя та педагогічних умов її забезпечення;

- статистичні: математичної статистики (статистична обробка показників, виявлення їхньої достовірності та вірогідності), що забезпечує кількісний та якісний аналіз емпіричних даних.

Наукова новизна полягає в тому, що було науково обґрунтовано технологію формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя; конкретизовано і науково модифіковано поняття «професійна комунікативна компетентність майбутнього вчителя» як інтегративне багаторівневе особистісне утворення, що розглядається як результат сформованості професійних компетенцій та особистісних якостей майбутнього вчителя.

Практичне значення полягає у систематизації та запровадженні ряду вправ, задля формування професійної комунікативної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов, що можуть бути використані під час навчального процесу у вищих навчальних закладах.

Апробація результатів дослідження. Основні наукові положення та наукові дослідження в 5 наукових працях. З них 4 тез – у збірниках міжнародних конференцій та 1 тези – у збірнику всеукраїнської конференції.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (88 позицій, із них 12 іноземною мовою), додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

1.1 Сутність поняття «комунікативна компетентність учителя»

Наразі підвищуються вимоги до змістового та організаційно-методичного наповнення професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови, базування цього процесу на основних ідеях компетентнісного підходу.

Компетентнісний підхід є важливим в процесі модернізації вищої освіти в Україні, через це висвітлення його основних положень у контексті вдосконалення професійної підготовки вчителів іноземних мов є надзвичайно актуальним.

Професійна підготовка майбутніх учителів – це процес оволодіння знаннями та вміннями, необхідними педагогові для належного виконання завдань навчально–виховного процесу [37, с. 268]. Підготовка складається із сукупності спеціальних знань, якостей, умінь і навичок, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної професійної діяльності педагога. Вона здійснюється під час процесу учіння студентів у системі навчальних занять та позааудиторної роботи з професійно орієнтованих дисциплін і педагогічної практики. Результат професійної підготовки – певний рівень сформованості загальнопедагогічних знань, умінь і навичок, якостей особистості та педагогічної компетентності.

Педагогічна компетентність визначається як єдність теоретичної та практичної готовності викладача до здійснення навчально–виховного процесу та є визначальним фактором успішних дій викладача.

Розглянемо ближче сутність поняття «компетентність». Вивчення психолого–педагогічної літератури засвідчило, що у науці триває інтенсивна дискусія навколо визначення дефініції «компетентність». Існують різні тлумачення даної категорії, які кардинально не відрізняються, проте окреслюють різні аспекти цього поняття.

Довідникова література виділяє два загальні аспекти визначення поняття «компетентність»:

- 1) знання людини в певній галузі, яка на чомусь дуже добре розуміється;
- 2) повноваження, повноправність, повновладдя.

Європейські експерти дають визначення «компетентності» як здатності успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, діяти та виконувати поставлені задачі. Кожна компетентність побудована на поєднанні взаємовідповідних пізнавальних ставлень і практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь та інших складових, які можна мобілізувати для активної дії. С. Бондар наголошує, що компетентність – це здатність особистості діяти [3, с. 8].

О. Савченко пояснює компетентність як інтегровану здатність особистості, набуту у процесі навчання, яка охоплює: знання, вміння, навички, досвід, цінності, які можуть цілісно реалізуватися на практиці [66, с. 416].

Педагогічна компетентність в свою чергу передбачає ряд інших компетентностей, якими повинен оволодіти майбутній вчитель:

- інформаційна компетентність, що потребує опанування інформаційною технологією та сформовані вміння задля опрацювання набутої інформації;
- комунікативна компетентність – здатність вступати у комунікацію та знаходити порозуміння з оточуючими;
- продуктивна компетентність – вміння отримувати позитивний результат власної діяльності. Продуктом педагогічної діяльності є всебічно розвинена особистість учня;
- моральна компетентність – сформована система цінностей, що забороняє вчителю здійснювати аморальні вчинки;
- психологічна компетентність – вміння спиратися на психологічні закономірності процесу навчання;
- предметна компетентність – досконалі знання предмета та методики його викладання, а також використання цих знань на практиці;

- математична компетентність – вміння здійснювати математичні операції, працювати з числами, з числовим рядом.

- самоосвітня та саморозвивальна компетентність – бажання та здатність займатись саморозвитком та самоосвітою, застосовувати творчий підхід в навчально–виховному процесі [49, с. 60].

Формування комунікативної компетентності стає основною метою навчання майбутніх викладачів. Аналіз досліджень дозволяє визначати комунікативну компетентність як міждисциплінарний феномен, у тлумаченні якого відсутня чітка стандартизація. Існує декілька причин невизначеності даної категорії:

- термінологічні особливості словосполучення “комунікативна компетентність” за рахунок специфіки першого елемента;

- багатоаспектність даної категорії, що характеризується самостійністю її компонентів, яка також є поєднанням особистісних якостей, типів поведінки, індивідуалізації спілкування;

- особливості перекладу цього терміну, адже у вітчизняній науковій літературі англійський термін “communicative competence” визначається як “комунікативна компетенція” і як “комунікативна компетентність”.

Поняття «комунікативна компетенція» вперше було використано Д. Хаймсом у 1966 р. Мовознавець розробив теорію навчання мови і визначив комунікативну компетенцію як внутрішнє знання ситуативної доцільності мови [83, с. 35]. Впродовж декількох десятиліть після цього поняття комунікативної компетенції, що часто вживалося як синонімічне до поняття «комунікативна компетентність», набуло численних трактувань у працях зарубіжних та вітчизняних учених, зокрема його лінгвістичні, прагматичні, соціолінгвістичні аспекти [82].

Нечіткість тлумачень терміна призводить до наявності великої кількості дефініцій: мовна компетентність, комунікативна досконалість, соціолінгвістична компетентність, комунікативна грамотність, комунікативні здібності, вербальна комунікативна компетентність, комунікативні вміння та ін.

Проблемою визначення дефініції «комунікативна компетентність» займався ряд вітчизняних та зарубіжних науковців, як С. Максименко, Л. Петровська, Ю. Жуков, О. Аршавська, С. Савіньон, М. Ватютнев, Д. Ізаренков, О. Скворцова, Н. Гез, О. Казарцева, Ю. Федоренко, Г. Рурік, О. Боровець, С. Петрушин, М. Заброцький, Н. Гончарова, Ю. Ємельянов.

Науковці визначають сутність комунікативної компетентності на різних засадах. В основу тлумачень авторами покладено:

- знання, вміння, навички;
- здібності та властивості особистості;
- готовність до спілкування як інтегральну характеристику фахівця.

У систематизованому вигляді можливо виокремити наступні способи тлумачень даного терміну:

- комплекс знань, навичок та умінь, необхідних для ефективного спілкування;
- цілісне інтегративне вміння реалізувати ефективну діяльність;
- ступінь залученості людини в комунікативну діяльність;
- готовність та здатність особи до спілкування;
- володіння технологіями усного і писемного спілкування на різних мовах;
- сукупність здібностей, якостей та властивостей особистості, потрібних задля успішної професійної діяльності у тій чи іншій сфері.

Комунікативна компетентність трактується вченими як здатність людини встановлювати та підтримувати комунікацію з іншими людьми. Складовими комунікативної компетентності є сукупність знань та умінь, що забезпечують ефективний хід комунікативного процесу. Комунікативна компетентність визначається як рівень опанування нормами спілкування, засвоєння соціально–психологічних стандартів, стереотипів поведінки та опанування технікою спілкування.

У широкому розумінні поняття «комунікативна компетентність» розглядається як ідейно–моральна категорія, яка регулює систему ставлень людини до соціального та природного світів, а також до самої себе як синтезу цих двох світів [48, с. 5].

У психолого–педагогічних дослідженнях компетентність у спілкуванні визначається:

– як складне утворення, яке включає знання соціально-психологічних факторів та уміння застосовувати їх у конкретній діяльності, розуміння мотивів, стратегій поведінки, як своїх власних, так і партнерів по спілкуванню, вміння розібратися в групових соціально-психологічних проблемах, розуміння можливих перешкод на шляху до взаємного порозуміння, оволодіння технологією та психотехнікою спілкування (Л. Петровська) [62];

– як система внутрішніх засобів регулювання комунікативних дій (Ю. Жуков та ін.) [15];

– як здатність використовувати мову в різних сферах спілкування (О. Аршавська, С. Савіньон);

– як здатність використовувати мову цілеспрямовано, творчо, нормативно та у взаємодії зі співрозмовником (М. Вятютнев) [10];

– як здатність людини до спілкування в одному, кількох або всіх видах мовленнєвої діяльності, що становить набути в процесі природної комунікації або спеціально організованого навчання особливе уміння особистості (Д. Ізаренков) [32, с. 56];

– як наявність здібностей до педагогічної комунікації (О. Скворцова);

– як знання про мову, вміння та навички застосовувати їх у мові в різних ситуаціях (Н. Гез);

– як знання, вміння та навички, потрібні для розуміння чужих та власних продуктів мовленнєвої діяльності, відповідно до цілей, сфер і ситуацій спілкування (О. Казарцева та Ю. Федоренко) [36; 74];

- як володіння певною системою вмінь і навичок міжособистісного спілкування, адекватних ситуації спілкування для досягнення поставленої суб'єктом комунікативної мети (Г.Рурік) [64];
- як система внутрішніх ресурсів (О. Боровець) [4];
- як складне утворення, що включає пізнавальний, емоційний та поведінковий компоненти (С. Петрушин) [63];
- як певна інтегральна характеристика спілкування, у якій опосередковано виражаються морально–світоглядні установки особистості, її загальна та професійна спрямованість, рівень комунікабельності (М. Заброцький) [16; 23].

Н. Гончарова розглядає компетентнісний підхід як спробу нівелювати протиріччя між навчальною та професійною діяльностями [40, с. 45].

Детально поняття “комунікативна компетентність” розглядається у працях Ю. Ємельянова. На його думку комунікативна компетентність завжди набувається у соціальному контексті. Основними факторами, що визначають її розвиток можна визначити життєвий досвід людини, загальну ерудицію та спеціальні наукові методи [14, с. 16].

Отже, комунікативну компетентність можна розглядати як сукупність знань, умінь і навичок, що виявляються у комунікативних діях та забезпечують ефективність взаємодії з оточуючими. Педагог повинен знайти підхід до кожного студента, налагодити стосунки, викликати повагу, навчити сприймати інформацію, ділитися власними цінностями, життєвими принципами та ідеалами.

Працюючи з групою, викладач вибудовує наступні лінії комунікативної взаємодії: з кожним окремим студентом, із групою, із колективом через актив, зі студентом через колектив. І в процесі навчання ці напрямки переплітаються, взаємодіють та функціонують як єдине ціле. Тому будь-якому вчителю потрібно вивчити свою особистість та надати їй об'єктивну оцінку, задля того, щоб знати, над чим працювати, що поставити на перше місце у процесі

самовиховання. Корекція власної особистості дозволить подолати бар'єри у спілкуванні, підтримувати позитивну атмосферу та робочий настрій у групі.

Слід зазначити, що рівень прояву комунікативних якостей залежить від суб'єктивного значення людини для даної особистості, від життєвого досвіду, від умов виховання та від ступеня розвитку духовної культури.

Емпатійне розуміння є надзвичайно важливим, тому що, як відмічає М.Заброцький, здатність педагога до співпереживання не лише сприяє адекватності відображення особистості учнів, вона також покладена в основу встановлення з ними позитивних, високопродуктивних взаємовідносин, що впливає на ефективність педагогічного процесу в цілому [16, с. 28, 88].

Також важливим комунікативним умінням є саморегуляція. Вміння керувати власною поведінкою завжди викликає повагу. Для того, щоб впоратися із ситуацією та позбутися напруження, доцільно змінити ставлення до людей, ситуацій, предметів, які спричиняють хвилювання. Як зазначає В.Грехнев, управління емоційно-вольовою сферою – це здатність уявляти можливі невдачі та відкидати несподівані ситуації.

З точки зору лінгвістики, комунікативна компетентність – це знання про мову, навички та вміння застосовувати їх у комунікаційних ситуаціях (Н. Гез, О. Казарцева, С.Мартиненко, Г. Рурік, Ю. Федоренко). Тобто дана дефініція включає майстерне володіння мовою, фонетичними, орфоепічними, морфемними, лексичними та синтаксичними вміннями. Адже одна з головних функцій вчителя – інформаційна (донесення до учнів певних фактів, теорій, закономірностей). Тільки завдяки знакам та знаковим системам можливо передати інформацію.

Знакова система, у свою чергу, є вербальною чи невербальною. Відповідно і комунікативну компетентність можна розглядати з даних точок зору. Вербальна компетентність вирізняється лексичною та синтаксичною вправністю, умінням точно, влучно та адекватно оцінювати ситуації, правильно використовувати слова та речення у діалогічному та монологічному мовленні. Невербальна компетентність включає уміння використовувати міміку,

пантоміміку (жести, пози, рухи), інтонацію, зоровий контакт, розміщення (зокрема дистанцію). Ці способи допомагають привернути увагу респондента, висловити своє відношення до співрозмовця та наданої інформації.

Кількість жестів, які можна застосовувати у спілкуванні, вельми різноманітна:

1) комунікативні жести (вони заміняють мовлення, тому можуть використовуватись як самостійний виразник інформації: привітання, прощання; погроза, заборона, привернення уваги, запрошення; ствердження, заперечення);

2) підкреслюючі жести (супроводжують мовлення людини та збільшують ефект сприйняття);

3) модальні жести (виразні рухи, що інформують про ставлення до ситуації: незадоволення, здивування, несхвалення, згода, відраза і т.д.).

Викладач застосовує в процесі навчання два види мовлення – монологічне та діалогічне. Без сумніву, для роз'яснення власної позиції, прояву розуміння, ставлення до певних подій, або ж для передачі інформації педагог застосовує монологічне мовлення.

Проте якщо нашою метою є встановлення контакту з певною особою, то в даному випадку дієвою формою спілкування є діалог. Його суть – це уміння висловити свою думку, толерантно та з повагою вислухати позицію респондента. Мета діалогу – передача інформації, демонстрація відношення співрозмовників один до одного та пошук позиції, яка б влаштувала обох. У діалозі важливо дотримуватися принципу рівноцінності та суб'єктності з обох сторін. Розвинені комунікативні уміння, є показником педагогічної культури та педагогічної майстерності вчителя.

Розглянемо ближче поняття «іншомовна комунікативна компетентність». Сама дефініція «іншомовна комунікативна компетентність» була введена в науковий обіг Д. Хайзмом, який визначав її як знання, які забезпечують індивіду можливість здійснення функціонально спрямованого мовленнєвого спілкування для досягнення успіху в комунікації в середовищі іншомовної культури [83,с. 65].

Існують різні підходи до окреслення сутності іншомовної комунікативної компетентності, зокрема особистісний, системно–структурний та акмеологічний. Безліч наукових робіт Н. Копилової, І. Секрет, І. Ставицької, С. Ніколаєвої присвячені даній тематиці.

Н. Копилова розглядає дану компетентність із погляду особистісного підходу. На її думку іншомовна комунікативна компетентність уособлює актуалізацію іншомовних компетенцій як базових навичок, передбачає готовність до їх прояву, володіння знанням змісту компетенцій, досвідом демонстрації компетенцій у різноманітних стандартних і нестандартних ситуаціях, ставлення до змісту компетенцій та об'єкту їх застосування, емоційно–вольову регуляцію процесу і результату застосування компетенцій.

У межах системно–структурного підходу, іншомовна комунікативна компетентність визначається як система, складовими якої є: комунікативні та пізнавальні здібності, пізнавальна активність, мотивація, креативність та готовність до іншомовної комунікації.

З точки зору акмеологічного підходу, іншомовна комунікативна компетентність становить багаторівневу інтегральну особистісну властивість, яка надає можливість висувати та ефективно вирішувати задачі та проблеми різного рівня складності при іншомовній взаємодії.

Не спростовуючи доцільності наведених суджень, хотіли б звернути увагу на те, що вони в певній мірі ускладнюють прикладне вивчення іншомовної компетентності майбутніх учителів. Адже воно потребує чіткого визначення та виокремлення структурних компонентів, критеріїв та ознак її сформованості. За першого підходу ця компетентність постає як комплекс певних компетенцій, за другого – як система, за третього – як багатоступенева інтегральна особистісна властивість.

Більш виваженим розуміється трактування іншомовної комунікативної компетентності як інтегративного особистісно-професійного утворення, яке втілюється в психологічній та технічно-операційній готовності особистості до виконання продуктивної та ефективної професійної діяльності із

використанням засобів іноземної мови або ж в умовах іншомовної культури, що забезпечує ефективну взаємодію з навколишнім середовищем. Так визначає іншомовну комунікативну компетентність І. Секрет [68]. В цьому тлумаченні вбачаємо тісний зв'язок між професійною компетентністю та іншомовною комунікативною компетентністю, котрі у комплексі забезпечують ефективність виконання професійної діяльності.

Схожі погляди має І. Ставицька, яка наголошує на тому, що іншомовна комунікативна компетентність – основна складова професійної компетентності особистості. Іншомовна комунікативна компетентність відзначається сукупністю знань, умінь і навичок, готовністю спілкуватися із представниками інших культур. Тому під час її набуття необхідно формувати компетентність не тільки у всіх видах мовленнєвої діяльності, так і відповідні мовні знання граматики, лексики та випадків автентичного формування мови [69, с.284–285].

При цьому варто зазначити, що знання іноземної мови – це лише один із елементів іншомовної комунікативної компетентності, оскільки поруч із вмінням практично володіти мовою, важливе значення має також готовність до розуміння соціокультурного портрету країни досліджуваної мови та її носіїв, мовний такт і соціокультурна ввічливість [69, с.284–285].

Інша дослідниця С. Ніколаєва під іншомовною комунікативною компетентністю вбачає здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, діяти й виконувати поставлені завдання. Вона базується на знаннях, навичках і вміннях, проте обов'язково охоплює особистісне ставлення до них людини, а також її досвід, який допомагає «вплести» ці знання в те, що вона вже знала, та спроможність особистості збагнути життєву ситуацію, в якій вона зможе знання застосувати [57, с.12].

Наведене тлумачення приділяє увагу ціннісній складовій іншомовної комунікативної компетентності та володінні відповідним досвідом використання знань, умінь і навичок, що також наближує її основні ознаки до професійної компетентності майбутнього вчителя.

З даних формулювань можна зробити висновок, що іншомовна комунікативна компетентність – це інтегративне утворення особистості, яке включає майстерне володіння іноземною мовою, сукупність знань, вмінь, навичок та готовність до міжкультурного спілкування і розуміння соціокультурного портрету країни, що вивчається.

1.2 Структура комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов

Нами встановлено, що на даний час у психолого-педагогічній літературі існують різні підходи до визначення структурних елементів комунікативної компетентності. З цієї причини доцільно визначити та проаналізувати компонентний склад комунікативної компетентності.

Структура комунікативної компетентності була предметом дослідження таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як М. Вятютнев, Н. Гез, О. Аршавська, Ю. Федоренко, С. Савіньон, Б. Шпітсберг, У. Купа, Д.Ізаренков, С. Козак, О. Павленко, А. Кунцевська, С. Мартиненко, О. Савченко.

М. Вятютнев стверджує, що комунікативна компетентність складається із знань граматики, лексики, правил спілкування, етикетних формул, мовленнєвих засобів [10, с. 34]. Н.Гез додає, що важливим компонентом є вміння співвідносити мовні засоби із завданнями, умовами спілкування та розуміння стосунків між співрозмовниками. О. Аршавська визначає основними компонентами мовну та соціальну компетенції, що входять до складу будь-якої діяльності.

Дещо іншу структуру окреслює Ю.Федоренко, яка виділяє наступні компетенції:

- мовну (лексичні, граматичні, фонетичні й орфографічні знання);
- мовленнєву (включає вміння аудіювання, читання, письма та мовленнєві вміння);
- лексичну (знання лексики і мовленнєві лексичні навички);

- граматичну (знання граматики і мовленнєві граматичні навички);
- фонетичну (фонетичні знання, мовленнєво–слухо–вимовні навички);
- соціокультурну (стосується країнознавства та лінгвокраїнознавства);
- компетенцію, що стосується процесу говоріння [73, с. 63–65].

Відповідно до С. Савіньон, комунікативна компетентність містить 4 компетенції, а саме:

- граматичну (граматичний рівень речення),
- соціолінгвістичну (розуміння соціального контексту, де застосовується мова),
- дискурсивну (вміння створювати текст),
- стратегічну (компенсація часткових знань, умінь та навичок).

Особливу увагу вчена акцентує на останній компетенції, що має покривати часткові знання мови у процесі професійної діяльності.

Погляди інших дослідників дещо відрізняються. Ми встановили, що Б. Шпітсберг та У. Купа виділяють три компоненти комунікативної компетентності:

- мотивація;
- знання (процесуальні знання про те, яку стратегію поведінки обрати у певній ситуації);
- навички (типи поведінки, що використовуються).

На їх погляд комунікативна компетентність – це взаємозалежність когнітивного, поведінкового та афективного складових у певних мовленнєвих актах.

Також панує думка, що комунікативна компетентність включає знання, навички, чутливість (здатність виказувати увагу і повагу), зобов'язання (прагнення уникати помилок та знаходити ефективні шляхи взаємодії у процесі самоосвіти та самовдосконалення). Однак учені роблять фокус на рівні

володіння комунікативною компетентністю та його прямою залежністю від контексту, в якому відбувається взаємодія.

Д. Ізаренков вважає, що більшість дослідників описують компетенції як самодостатні явища, не дивлячись на те, що мають виявити складові, які є основою комунікативної компетентності. Науковець виділяє три компетенції:

- мовну (вміння будувати граматично правильні й усвідомлені вислови),
- предметну (відповідає за зміст висловлювання та забезпечує отримання знань про той фрагмент світу, котрий є предметом мовлення),
- прагматичну (здатність використовувати висловлювання в певних мовленнєвих актах, співвідносячи їх із умовами спілкування) [32, с. 54–60].

С. Козак виділяє чотири компетенції, що є компонентами комунікативної компетентності, а саме: лінгвістичну, соціокультурну, стратегічну та професійну.

О. Павленко вважає, що структура комунікативної компетентності повинна включати три компоненти:

- лінгвістичний (говоріння, розуміння на слух, читання);
- прагматичний (уміння кодувати й декодувати повідомлення за вербальними й невербальними каналами);
- соціокультурний (правила соціальних умовностей, толерантність) [59, с. 11].

У Державному стандарті базової та повної середньої освіти виокремлено такі складові, як мовна, мовленнєва, соціокультурна і діяльнісна (стратегічна) [11].

А. Кунцевська стверджує, що комунікативна компетентність вміщує наступні компоненти:

- комунікативність (здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми);
- володіння змістовною інформацією та вміння оперувати нею;

- здатність до взаємодії та досягнення взаєморозуміння.

Сучасні українські науковці (С. Мартиненко, О. Савченко) виділяють такі основні компетенції, що є структурними компонентами комунікативної компетентності:

- мовну;
- мовленнєву;
- соціолінгвістичну [50;66].

Ми схилиємось до їх думки стосовно основних структурних компонентів комунікативної компетентності. Зупинимось більш детально на їх характеристиці.

Мовна компетенція – це система знань про мову, складне соціокультурне явище, що включає сформовані мовні вміння, а саме: фонетичні, орфоепічні, морфемні, лексичні, синтаксичні. До її основних складових відносимо:

- мовленнєві задатки;
- знання мови;
- реалізацію мови у мовленні.

Мовленнєва компетенція включає знання про точність, влучність, адекватність та правильність використання мовних засобів, знання про особливості застосування мовних засобів в залежності від типу та стилю мовлення, знання особливостей використання зображувально-виражальних засобів мови, особливості усного та писемного мовлення, його діалогічну й монологічну форми. Розвинені мовленнєві вміння – це показник педагогічної культури і педагогічної майстерності вчителя.

Формування мовленнєвих умінь та комунікативної культури відбувається під впливом психо-фізіологічних, соціо-культурних та педагогічних чинників, що в свою чергу сприяють опануванню студентами знань про мовленнєву культуру та перспективи її застосування згідно з потребами особливостей та метою організації педагогічного процесу.

Соціолінгвістична компетенція – це інтегративне утворення, що акумулює знання та вміння потрібні для соціального аспекту використання мови (правил ввічливості та норм, що регулюють стосунки між людьми). Вона визначається динамікою соціальної стратифікації суспільства, культурною орієнтацією його громадян; позитивною соціальною мотивацією людини тощо. Це все загалом характеризує відносну стабільність, традиційність і посилює збереження культурологічної лінії у процесі формування професійних мовленнєвих умінь.

Визначені компоненти – складові формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя. Вони не протиставляються один одному, адже відображають багатозначність та складність терміну, що розглядається, а також допомагають більш повному його розумінню та тлумаченню [50, с.86].

В аналізі структури комунікативної компетентності представленого Л. Петровською, дослідниця виходить із змісту, форм та функцій спілкування. При суб'єкт-об'єктній схемі спілкування лише один із співрозмовників виступає у повноцінній ролі суб'єкту, в той час як іншому відводиться роль об'єкту впливів і маніпуляцій з боку першого. Це спілкування за типом наказів, розпоряджень та різного роду вказівок.

Спілкування, що реалізує суб'єкт-суб'єктні принципи, характеризується рівністю позицій його учасників (всі виступають у повноцінній ролі суб'єкта), взаємною активністю сторін, в якій кожен не тільки піддається впливу з боку іншого, але й сам впливає на партнера. Таке спілкування характеризується активною взаємодією співрозмовників. По суті, уся педагогічна система В. Сухомлинського пронизана пафосом зміни суб'єкт-об'єктної схеми спілкування з учнями на суб'єкт-суб'єктну форму.

Варто зазначити також і той аспект спілкування, за якого виділяються його репродуктивна і продуктивна сторони. Тут ми можемо спостерігати за перенесенням у сферу спілкування відомої ідеї про два типи діяльності, яка розкривається у працях В. Ляудіса, А. Матюшкіна, О. Пономарьова, О. Тихомирова, А. Хараша та інших вітчизняних психологів. Відповідно до

двох типів діяльності можна виділити два типи задач, які має вирішувати людина: творчі, продуктивні та репродуктивні, рутинні.

Репродуктивний аспект спілкування в свою чергу передбачає використання стандартних процедур, які можна алгоритмізувати, в той час як продуктивний аспект представляє собою процес, який характеризується породженням нових мотивів, цілей, операцій і процедур. Реалізація продуктивної сторони спілкування вимагає розкриття творчої сторони особистості.

Усі перераховані вище характеристики можливо розглядати як характеристики компетентності у спілкуванні. Адже, природньо вважати, що остання містить в собі компетентність у спілкуванні і за суб'єкт-об'єктною, і за суб'єкт-суб'єктною схемами, а також охоплює компетентність у вирішенні продуктивних і репродуктивних задач. При цьому варто підкреслити, що основу створює компетентність у суб'єкт-суб'єктному спілкуванні, у вирішенні продуктивних задач, в оволодінні глибинним, особистісним шаром спілкування [62, с. 28].

Л. Петровська [62] у своєму аналізі комунікативної компетентності стверджує, що реальне спілкування - складна та суперечлива єдність перцептивних, комунікативних, інтерактивних компонентів, суб'єкт-об'єктної і суб'єкт-суб'єктної форм, репродуктивного і продуктивного рівнів, спілкування глибинного, особистісного та поверхового, деперсоналізованого і т.д.

Структурно комунікативна компетентність вчителя включає:

- гностичну підструктуру (система знань про сутність, структуру, функції та особливості спілкування, зокрема професійно-педагогічного);
- знання про стилі спілкування та особливості власного стилю;
- фонове знання, тобто загальнокультурну компетентність, яка дозволяє вловити, зрозуміти натяки, асоціації, тобто зробити розуміння глибшим, емоційнішим та особистісним;
- творче мислення;

- конативну підструктуру (загальні та специфічні комунікативні уміння, що дозволяють успішно встановлювати контакт із співрозмовником, адекватно пізнавати його внутрішні стани, взаємодіяти з ним, застосовувати конструктивні стратегії поведінки у конфліктних ситуаціях);

- культуру мовлення;

- експресивні уміння, які забезпечують адекватний висловлюванню невербальний супровід;

- перцептивно-рефлексивні уміння, котрі забезпечують можливість проникнення у внутрішній світ партнера по спілкуванню та розуміння самого себе;

- домінуюче застосування організуючих впливів у взаємодії з людьми;

- емоційно–особистісну підструктуру (гуманістична установка на спілкування, зацікаленість в іншій людині, готовність вступати з нею в особистісні, діалогічні взаємини, інтерес до власного внутрішнього світу);

- розвинуті емпатія та рефлексія;

- високий рівень ідентифікації з соціальними та професійними ролями;

- позитивну Я–концепцію.

В. Захаров та Ю. Хрящева виділяють наступні складові компетентності у спілкуванні:

- знання в області психології особистості та групи;

- уміння та навички спілкування;

- корекція та розвиток установок, необхідних для успішного спілкування;

- здатність адекватно та в повній мірі сприймати й оцінювати себе та інших людей, а також взаємини, які з'являються між людьми;

- корекція та розвиток системи ставлень особистості [31, с. 21].

Структура компетентності також аналізується у роботах С. Петрушіна [63]. На його думку, до складу компетентності варто віднести наступні компоненти:

- когнітивні (орієнтованість, психологічні знання та перцептивні здібності),
- виконавські (уміння і навички),
- емоційні (соціальні установки, досвід, система ставлень особистості) компоненти.

Розвиток когнітивного компоненту потребує поглиблення процесів самопізнання та пізнання партнерів по спілкуванню, оволодіння знаннями зі сфери спілкування. Подібним чином пояснюють цей компонент й інші дослідники. Ю. Жуков розглядає пізнавальний компонент як орієнтувальну сторону компетентності у спілкуванні, виділяючи при цьому інтерпретацію комунікативної ситуації та перцептивну складову [15, с. 17]. Ю. Ємельянов називає цей компонент соціальним інтелектом, тобто здатністю розуміти самого себе, інших людей та їх взаємовідносини [14, с. 42].

Наступний компонент, за словами С. Петрушіна, полягає в умінні ефективно застосовувати різноманітні засоби спілкування. Дослідник посилається на трактування даного компоненту у концепції Ю. Ємельянова, який включає до його змісту вільне володіння вербальними та невербальними засобами соціальної поведінки.

Емоційний компонент складається із досвіду різного спілкування, позитивного самоствавлення та налаштованості на партнера по спілкуванню. Варто зазначити, що на думку Б. Ломова, саме емоційний компонент – найважливіша складова комунікативної компетентності [47, с. 169].

У науково-педагогічній літературі не існує єдиного підходу і щодо визначення структури іншомовної комунікативної компетентності. Дослідження на дану тематику знаходимо у працях М. Кенела, Н. Бідюк, Н. Завінченка, А. Хуторського та О. Чорної.

До складу іншомовної комунікативної компетентності входять такі компоненти:

- гностичний (система знань про сутність, особливості та стилі іншомовного спілкування, зокрема професійного);
- комунікативний (комунікативні, експресивні та перцептивно-рефлексивні вміння; культура мовлення);
- емоційний (позитивна установка на спілкування; розвинуті емпатія та рефлексія);
- високий рівень ідентифікації з відповідними професійними та соціальними ролями).

М. Кенела виділяє наступні компоненти іншомовної комунікативної компетентності:

- дискурсивна компетентність (здатність об'єднувати окремі речення у зв'язне усне або письмове повідомлення, дискурс, за допомогою різноманітних синтаксичних та семантичних засобів);
- соціолінгвістична компетентність (здатність реалізувати мовленнєвий акт та дискурс згідно з певним соціолінгвістичним контекстом іншомовної комунікації);
- стратегічна компетентність (здатність вибирати адекватну стратегію дискурсу заради підвищення ефективності іншомовної комунікації);
- лінгвістична компетентність (здатність розуміти та продукувати раніше засвоєні або ж аналогічні їм висловлювання; потенційна здатність сприймати нові висловлювання іншомовного середовища) [30, с. 90].

Н. Бідюк аналізує структуру іншомовної комунікативної компетентності як сукупність цілей навчання у різних видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, говорінні, читанні, письмі), знань (мовленнєвих, мовних, паралінгвістичних, лінгвонародознавчих, морально–етичних), навичок, умінь (мовних, мовленнєвих, комунікативних, гностичних, перцептивних, паралінгвістичних, лінгвонародознавчих, організаційних) та досвіду

(комунікативного, методичного, технологічного) як результату комунікативної діяльності в спілкуванні [1, с. 160].

На думку Н. Завіниченко, складовими структури іншомовної комунікативної компетентності є:

- гностичний (система знань про сутність та особливості спілкування, зокрема професійного; знання про стилі іншомовного спілкування);
- комунікативний (комунікативні вміння, що надають можливість встановлювати контакти із співрозмовниками, керувати ситуацією взаємодії з суб'єктом іншомовної комунікації; культура мовлення; експресивні вміння; перцептивно-рефлексивні вміння, які уможливають пізнання внутрішнього світу партнера по спілкуванню та розуміння самого себе);
- емоційний (гуманістична установка на спілкування, зацікавленість в іншій людині; готовність вступати в особистісні та діалогічні взаємовідносини; розвинуті емпатія та рефлексія; високий рівень ідентифікації з виконуваними соціальними та професійними ролями; позитивна Я–концепція та психоемоційний стан) [27, с. 377].

У «Плані дій щодо створення єдиного європейського індикатора провідних компетентностей» (The European Indicator of Language Competence) іншомовна комунікативна компетентність має три компоненти:

- лінгвістичну компетентність (система внутрішньо-засвоєних комунікантом знань щодо функціонування іноземної мови, що проявляється в їх використанні в мовленнєвій діяльності);
- соціальну компетентність (складається з соціокультурної, соціолінгвістичної та професійної складових, що сприяють реалізації основної мети сучасної освіти, відповідно до якої іноземна мова постає засобом соціокультурного розвитку особистості);
- комунікативну компетентність (володіння властивими окремому висловлюванню правилами, які підпорядковуються загальним правилам

граматики та забезпечують здатність особистості використовувати мову у спілкуванні) [88].

У цьому разі іншомовна комунікативна компетентність являє собою узагальнююче поняття, внутрішній зміст якого розкривається через характеристику лінгвістичної, соціальної та комунікативної компетентностей, які одночасно можна розглядати і як її структурні компоненти.

Якщо професійна компетентність детермінується рівнем володіння базовими компетенціями (сукупність знань, умінь, навичок, способів діяльності), тобто компонентів змісту навчання, потрібних для ефективного виконання діяльності щодо певного кола предметів і процесів [74, с. 61], іншомовна комунікативна компетентність розглядається як набір компетенцій, що включає:

- лінгвістичну компетенцію (володіння мовними засобами, знання мовного матеріалу, оперування ним та правил його оформлення);
- тематичну компетенцію (володіння екстралінгвістичною інформацією);
- прагматичну компетенцію (здатність логічно поєднувати речення з метою продукування зв'язних відрізків мовлення);
- соціокультурну компетенцію (знання соціокультурного контексту);
- компенсаторну компетенцію (вміння досягати взаєморозуміння);
- навчальну компетенцію (вміння користуватися довідковою літературою та словниками задля забезпечення адекватного засвоєння мови з метою професійного спілкування);
- комунікативну компетенцію (вміння спілкуватися без створення напруги із співрозмовником, співпрацювати з ним) [76, с.233].

Даний підхід не лише демонструє тісний зв'язок між професійною та іншомовною комунікативною компетентністю майбутнього вчителя іноземних мов, а й наповнює кожну з них додатковим змістом.

1.3 Особливості формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх філологів

Комунікативна компетентність завжди здійснюється у соціальному контексті, саме тому проблема формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя під час навчання у вищому навчальному закладі потребує особливої уваги.

Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі фахової підготовки окреслює отримання ряду спеціальних знань, умінь і навичок, професійного досвіду та якостей, норм поведінки. Цей процес здійснюється у вищому навчальному закладі й забезпечує можливість успішної мовної та мовленнєвої діяльності у системі освіти.

У студентів часто відсутні систематичні знання або ж сформовані вміння професійного спілкування, що вимагає цілеспрямованого формування комунікативної компетентності. Це пояснюється тим, що формування комунікативної компетентності в процесі навчання відбувається фрагментарно. Адже, основну частину інформації про професійне та особистісне спілкування студенти отримують з лекційних, практичних і семінарських занять. Конкретні ж вміння та навички формуються стихійно і часто шляхом численних помилок.

Іншомовна комунікативна компетентність - ефективний засіб формування особистості майбутнього вчителя іноземних мов. Дана компетентність сприяє розвитку особистісних якостей, підвищенню рівня зацікавленості в оволодінні іноземною мовою та задоволенню емоційних потреб.

У першу чергу слід звернути увагу на рівні володіння іноземною мовою студента-випускника. Він має відповідати рівням B2–C1, визначеним у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти.

Володіння іноземною мовою на рівні B2 означає розуміння змісту як загальних та вузькоспеціалізованих текстів, вільне спілкування з носіями мови,

уміння чітко формулювати думку стосовно широкого кола проблем, демонструючи власну позицію з приводу почутого, побаченого, прочитаного.

Рівень С1 передбачає володіння іноземною мовою на професійному рівні. Для нього характерні використання широкого спектру складних та об'ємних текстів; швидке та спонтанне мовлення, без труднощів, що пов'язані з підбором мовленнєвих засобів висловлення думок; розуміння; гнучке використання мови для спілкування у професійній сфері.

Формування іншомовної комунікативної компетентності у процесі підготовки майбутніх учителів визначає дотримання наступних принципів:

- принцип інтеграції та комплексності навчального процесу;
- принцип цілісності навчального процесу;
- принцип гуманізації навчального процесу, що обумовлюється розкриттям особистісного потенціалу студента під час професійної підготовки;
- принцип професійно-орієнтованої комунікативної направленості процесу навчання іноземної мови, що реалізується завдяки використанню ряду методів навчання (комунікативного, аудіолінгвального, аудіовізуального) та форм (ділова гра, моделювання ситуацій, бесіда, «круглий» стіл, дискусія, дебати);
- принцип активізації пізнавальної діяльності;
- принцип підвищення мотивації навчання шляхом використання сучасних комп'ютерних технологій у процесі вивчення іноземних мов;
- принцип інтерактивності, при якому навчання активне та орієнтоване на студента;
- принцип автентичності, що проявляється в трьох аспектах: підборі автентичних матеріалів, використанні автентичної методики, проведенні автентичного спілкування в автентичному середовищі;
- принцип інтенсивного використання фонових знань студентів;
- принцип єдності теоретичної та практичної підготовки;

– принцип забезпечення творчої активності та самостійності студентів у навчальному процесі.

Набуття іншомовної комунікативної компетентності надасть можливість майбутньому фахівцю виконувати різноманітні завдання:

- розуміти та інтерпретувати зміст матеріалів, отримувати необхідну інформацію, перекладати або реферувати необхідний матеріал;
- здійснювати спілкування на діалогічному та монологічному рівнях;
- здійснювати двосторонній усний і письмовий переклад;
- вміти вільно та точно висловлювати думки рідною та іноземною мовами;
- вміти використовувати засоби сучасних інформаційних технологій під час спілкування.

Іншомовна комунікативна компетентність розглядається, з одного боку, як здатність здійснювати іншомовне спілкування, правильно застосовуючи систему мовних, мовленнєвих і стилістичних норм, а також правил комунікативної поведінки, згідно з ситуаціями спілкування, а з іншого, як готовність до іншомовного спілкування.

Проте процес формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців повинен бути спрямованим не лише на формування у студентів здібності до практичного використання іноземної мови у комунікативних ситуаціях різного плану, але й до міжкультурного спілкування.

Висновки до розділу 1

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що на сьогодні немає єдиного підходу до трактування поняття «компетентність».

Комунікативна компетентність майбутнього вчителя – це інтегративне особистісне утворення, що розглядається як результат сформованості професійних компетенцій та особистісних якостей майбутнього вчителя, які дозволяють установлювати психологічний контакт із оточуючими.

Іншомовна комунікативна компетентність – основна складова професійної компетентності особистості, що вирізняється сукупністю знань, умінь і навичок та готовністю спілкуватися із представниками інших культур.

Нами визначено такі структурні компоненти комунікативної компетентності: мовна компетенція, мовленнєва компетенція, соціолінгвістична компетенція.

Ми схиляємось до думки, що іншомовна комунікативна компетентність розглядається як набір компетенцій та включає: лінгвістичну компетенцію, тематичну компетенцію, прагматичну компетенцію, соціокультурну компетенцію, компенсаторну компетенцію, навчальну компетенцію, комунікативну компетенцію.

Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі навчання повинно включати отримання ряду спеціальних знань, умінь і навичок, так само як і підготовку до міжкультурного спілкування.

РОЗДІЛ 2.

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

2.1. Підходи та методи навчання студентів

На сучасному етапі важливого значення при підготовці майбутніх вчителів набуває поєднання фундаментальної освіти та міцного засвоєння наукових основ професійної діяльності з практичним оволодінням нею на основі формування в майбутніх учителів практичних умінь та навичок.

Так в наукових дослідженнях з'явився термін “педагогічні технології”, який об'єднує в собі категорії “класичної” дидактики поруч із найсучаснішими методами та прийомами. Термін “технологія” використовується в широкому і вузькому значеннях. В широкому значенні – це засіб засвоєння людиною матеріального світу за допомогою соціально організованої діяльності, який містить три компоненти: інформаційний (наукові принципи), матеріальний (засоби виробництва), соціальний (спеціалісти, які володіють професійними навиками). У вузькому значенні – це конкретні технологічні прийоми.

Завданнями педагогічних технологій у сфері навчання іноземних мов є: набуття міцних знань, умінь і навичок мови, яка вивчається; формування соціально-цінної поведінки; вміння оперувати технологічним інструментарієм; вміння виконувати самоосвітню діяльність у сфері іноземних мов; вивчення технологічної дисциплінованості в навчанні.

Результативність застосування технологій навчання залежить від вибору відповідних форм організації навчання та методів навчання. Цей вибір залежить від того, яку тактику обере викладач, які у нього погляди щодо: сутності мови; способів засвоєння знань; викладання та як воно допомагає вивчати мову. Метод виявляє стратегію вивчення мови [28, с. 42].

Стратегії - це набір своєрідних методів і прийомів. Метод дає уявлення про стратегії навчання мови, на основі чого викладач розробляє тактику навчальної діяльності в конкретних умовах навчання. А. Щукін стверджує, що для методу у навчанні характерна стратегічна установка на свідоме оволодіння мовою [76, с. 250].

Одним із пріоритетних методів формування професійних комунікативних стратегій є комунікативний метод навчання. Комунікативний метод навчання

розробляється з позицій концепції комунікативної іншомовної освіти для розвитку індивідуальності в діалозі культур [4, с. 86].

Основними принципами побудови змісту навчання з використанням комунікативного методу навчання є:

1. Мовна спрямованість, тобто навчання іноземної мови через спілкування. Комунікативний метод вперше висунув положення про те, що навчання спілкування здійснюється лише через спілкування. Це означає практичну орієнтацію занять.

2. Функціональність. Цей принцип передбачає, насамперед, усвідомлення з боку студентів функціонального призначення усіх аспектів мови, тобто саме практичне оволодіння мовою. Мовна діяльність має три сторони: лексичну, граматичну, фонетичну. Тобто слова не можливо вивчати окремо від контексту. Керуючись цим принципом, можна стверджувати, що і слова, і граматичні форми засвоюються в діяльності. Із цього випливає, що функціональність проявляється саме в тому, що об'єктом засвоєння є не мовні засоби самі по собі, а функції, що ці засоби виконують. Відбір та організація матеріалу здійснюється залежно від необхідності вираження студентами тих чи тих мовних функцій.

3. Ситуативність - це рольова організація навчального процесу. Комунікативне навчання здійснюється на основі ситуацій, що розуміються як система взаємин. Принципово важливим є підбір матеріалу на основі ситуацій та проблем, які цікавлять студентів. Щоб засвоїти мову, потрібно не мову вивчати, а навколишній світ з її допомогою.

Основними підходами до формування іншомовної компетентності майбутніх учителів визначено:

- послідовне здійснення комунікативно-пізнавального навчання, пов'язаного з підвищенням змістовності мовлення;
- використання прийомів, що спонукають до вираження особистого ставлення до проблем, які обговорюються;

- орієнтація на формування ціннісних основ особистості майбутніх педагогів;
- цілеспрямована реалізація принципу індивідуалізації навчання, орієнтована на використання іноземної мови в майбутній діяльності зі школярами, широке застосування видів та форм самостійної роботи;
- використання інтерактивних технологій [14, с. 97].

Варто зазначити, що організація навчальних занять з іноземної мови має проходити відповідно наступних принципів:

1. Принцип комунікативної спрямованості навчання. За цим принципом багато уваги приділяється роботі студентів у парах, групах та командах, що змагаються між собою.

Студентам пропонуються «завдання контрольованого говоріння», за допомогою яких вони навчаються починати розмову, використовуючи ініціативні репліки, правильно та швидко реагувати на слова співрозмовника та підтримувати бесіду.

2. Принципи ситуативності та тематичної організації навчального матеріалу, де основною формою організації спілкування вважається мовленнєва ситуація.

3. Принцип діяльнісного характеру навчання передбачає цілеспрямоване оволодіння мовленнєвими діями з метою їх подальшого використання для розв'язання певних комунікативних завдань, забезпечуючи, таким чином, мовленнєву взаємодію студентів. [42, с. 23].

Значна увага приділяється складанню мікродіалогів, власних висловлювань за мовленнєвими опорами та на основі власного досвіду. Такі діалоги, навчально-мовленнєві ситуації, ігрові моменти розвивають уміння майбутніх фахівців спілкуватися в умовах спонтанної комунікації.

Прослуховування аудіозаписів та відеозаписів сприяє розвитку комунікативної мовної свідомості студентів.

Крім того, майбутні вчителі навчаються створювати тематичні презентації та лексичні портфоліо, розробляють сценарії та розігрують рольові ігри професійного спрямування, які формують творчі здібності [47, с.200].

4. Принцип соціокультурного спрямування навчального процесу, який полягає в роботі майбутніх педагогів із автентичними матеріалами.

5. Принцип домінуючої ролі вправ і завдань полягає в організації інтенсивної тренувальної діяльності студентів та реалізується на заняттях з іноземної мови за допомогою використання групових технологій, які передбачають підготовку до виконання завдання, вирішення пізнавальної задачі, групової роботи (знайомство з матеріалом, планування роботи, виконання індивідуальних завдань, обговорення отриманих результатів) та підведення підсумків про роботу групи і виконання поставленої задачі.

На заняттях з іноземної мови також активно використовуються ігрові технології: ділові, рольові, імітаційні, операційні ігри, які дають можливість майбутнім фахівцям зрозуміти навчальний матеріал різних позицій і набути первинного педагогічного досвіду [22, с.28].

6. Згідно з принципом випереджаючого усного засвоєння мовленнєвих зразків новий мовний матеріал (лексичний і граматичний) спочатку пред'являється в певному контексті, а вже потім активізується в усному і писемному мовленні за допомогою відповідних вправ і завдань.

Вони мають комунікативно спрямований характер і сприяють формуванню у студентів знань не тільки про значення нової мовної одиниці, але й про її формоутворення та функції (застосування) у мовленні.

Відповідно до даних принципів ми можемо представити ряд завдань, спрямованих на формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов.

Високу ефективність навчального процесу, спрямованого на формування комунікативної компетентності, забезпечує застосування таких методів, форм і прийомів навчальної роботи, як: комунікативна методика, що допомагає

сформувати навички логічного, усного викладу тематичної інформації за допомогою виразів та слів, що стосуються певної теми.

Одним із головних завдань є навчання діалогічного мовлення, адже це є основою спілкування. Надзвичайно важливо підтримувати спілкування зі швидкістю та спонтанністю, ступінь якого є достатнім, аби не спричинити незручності співрозмовнику. Для цього в англійській мові існують різні типи ввідних речень та словосполучень, що значно полегшують дане завдання та збагачують мовлення респондентів.

Наступні вправи спрямовані допомогти студентам грамотно та логічно побудувати власне висловлювання та відповідно реагувати на репліки партнера. Ми можемо виділити декілька видів вставних конструкцій, на яких ми сфокусували нашу увагу:

- introducing opinions;
- making a proposal;
- expressing hypothetical preferences and adding emphasis;
- making a point;
- describing cause and effect;
- summarising your views.

Вправи представлені в даній роботі взяті із Speak Out Upper-Intermediate та Advanced, видавництва Pearson [79;80].

Introducing opinions

1 Add the missing words in six of the sentences.

1 According the statistics, there is a need for ten percent more teachers in the next ten years.

2 If you ask, too many people expect to be successful without working hard.

3 From what I can gather, not many people trust politicians.

4 As far I'm concerned, a public health service is essential.

5 If you want honest opinion, people should be paid according to their

contribution to society.

6 Look at this way, if everyone were paid a living wage, tax revenue would go up.

7 The reality is that most people's standard of living is higher than it was fifty years ago.

8 Quite, if people don't want to work, they shouldn't receive benefits.

2 Complete the sentences with the phrases in the box.

according to as far as from what
if you ask if you want in reality look
at it to my knowledge

1 _____ the government, we're all better off than we think we are.

2 _____ me, unhealthy fast food should be taxed like cigarettes.

3 _____, youth unemployment is the worst it's ever been.

4 _____ this way, when someone is in the public eye, they should know how to behave.

5 _____, not everyone can afford to go to university.

6 _____ my honest opinion, I think the researchers asked the wrong questions.

7 _____ I can gather, there are lots of new jobs in the building industry.

Making a proposal

1 Complete the phrases used to structure proposals.

1 In the f_____ i_____, this would mean ...

2 Is there anything that needs c_____ ?

3 J_____ to g_____ a bit of b_____ information ...

4 T_____ start w_____, we're going to talk briefly about ...

5 The l_____ - _____ b_____ include ...

6 The m_____ o_____ of our proposal is to ...

7 This i_____ is f_____ because ...

8 This s_____ will help because ...

9 To s__ up, we are proposing ...

10 We're going to c___ u_ with ...

2 Match functions a)–g) with phrases 1–10 in Exercise 1. You will need to use some of the functions twice.

- a) introducing a proposal
- b) stating the purpose
- c) describing the idea
- d) justifying the idea
- e) listing the benefits
- f) summarising the proposal
- g) soliciting questions

3 Complete the second sentence so it has a similar meaning to the first. Use the words in brackets.

1. I think we should think about the situation differently. (look at)

Let's _____ way.

2. I think we should combine the two ideas. (propose)

I'd _____ that we combine the two ideas.

3. Can we spend more than the budget? (leeway)

Is _____ regarding the budget?

4. I think we need to find a solution. (come)

Let's try to _____ a solution.

5. Can this be done more quickly? (way)

Is _____ this can be done more quickly?

Expressing hypothetical preferences and adding emphasis

1 Find and correct the mistakes in six of the sentences.

1 Given a choice, I'd soon be on a jury than have to give evidence.

2 No way would I be a have-a-go hero.

3 Without shadow of a doubt, I'd report a drug dealer.
 4 My preference will be to send non-violent criminals to open prisons.
 5 Far better confess and face the consequences than to live with a guilty conscience.

6 I'd just as soon to challenge a burglar as jump off a cliff.
 7 If it was to me, I'd sentence delinquents to community service.
 8 If I ever found myself in that situation, I'd probably panic.

2 Complete the conversations with the phrases in the box. There are two extra phrases.

absolutely right completely agree
 I'd do my bit no chance the thing is totally wrong
 what you have to remember

1 **A:** If it was up to me, I'd ban smoking in cars.

B: _____, I think it would be too difficult to enforce.

2 **A:** Without a shadow of a doubt, people who mistreat their children should go to prison.

B: _____ is that it's a generational problem. The parents were probably mistreated when they were children.

3 **A:** If you ever found yourself witnessing a mugging, would you intervene?

B: _____. I'm too much of a coward.

4 **A:** My preference would be to be tried by a jury, not just a judge.

B: I _____. Most judges don't understand normal people's lives.

5 **A:** Far better to be a live coward than a dead hero.

B: You're _____ but sometimes you have to take action.

Making a point

1 Find and correct the mistakes in six of the sentences.

1 But that doesn't take account of the fact that you can just find the information on the internet.

2 I don't see you can say that.

- 3 I think you find that the research supports my point.
 4 If you think about, it must be true.
 5 Is there way to prove that?
 6 Let me put this way, too many people know what really happened.
 7 The facts suggest it can't be a conspiracy.
 8 There are several reasons I think this is true.

2 Match functions a)–c) with sentences 1–8 in Exercise 1.

- a) making a point
 b) clarifying a point
 c) challenging a point

Discussing ideas

1 Match 1–8 to a)–h) to form phrases used for discussing ideas.

- 1 That's very
 2 That
 3 Mind
 4 That's very
 5 Good
 6 Looking at it
 7 On the other
 8 I know what
 a) hand,
 b) you,
 c) makes sense.
 d) another way,
 e) you mean.
 f) one!
 g) true.
 h) a good idea.

2 Match functions a)–b) with phrases 1–8 in Exercise 1.

- a) acknowledging an idea
- b) introducing an alternative

3 Complete the conversations with the phrases in the box.

although, having said that I never thought of that
I'm with you there makes sense mind you
that's very true yes and no

1 **A:** I think the best way to work efficiently is to write a list and stick to it.

B: _____. A list can be useful but it needs to be realistic and you still need to prioritise things.

2 **A:** If you learn to delegate well, you'll save yourself a lot of work.

B: _____, it can take a lot of time to brief someone properly.

A: _____, but it's worth it.

3 **A:** The best advice I was given was to do the thing you were most worried about first.

B: _____. Once it's done, you can stop worrying. _____, I'd soon find something new to worry about.

A: Good point.

4 **A:** If I read every email that is sent to me, I wouldn't get all my work done.

B: _____. I have two hours a day when I don't look at any.

A: _____. I think I'll start doing that.

Describing cause and effect; summarising your views

I Put the words in brackets in the correct order to complete the sentences.

1. Ska is a style of music __ (originated/ in / that) Jamaica. ____ (to / led / it) other music styles like rocksteady and reggae.

2. Music like blues, jazz and gospel _____ (roots / its / in / has)

African American culture. These musical genres then__ (rise / to / gave) rock and roll in the 1940s and 50s.

3. The origins of punk rock_____ (traced / be / can / back) to the early 1970s. _____ (it / about / brought) major cultural changes in Britain.

4. Young people started to wear jeans in the 1950s__ (their / of / because) cheapness and durability.

5. _____ (resulted / this / in) a revolution in the way the world dresses.

6. Jeans are made from a blue fabric __ (in / originated / which) Nimes in France.

7. _____ (of / this / because), the fabric is called denim, which comes from *de Nimes*.

2 Complete the phrases.

1. To s__ u __, people now dress much more casually than they used to.

2. So w___ I' _ r_____ s _ i __, we do judge people by their clothes.

3. So o_____, clothes have become much cheaper in the last twenty years.

4. In c_____, I would suggest that consumers should always check that their clothes have been produced ethically.

5. B_ _ _ _ _ _ _ _ , most people have far more clothes than they need.

6. A__ i _ a __, I think it's better to wear formal clothes for work.

Такі вправи допомагають сформувати навички вербально-комунікативної компетенції, де студенти їх набувають або застосовують. Тут наявні практики опрацювання, групування, запам'ятовування і використання нових чи вже вивчених виразів та слів [62, с.75].

Логічним продовження попередніх вправ є дискусивно-діалогічне мовлення протягом трьох-п'яти хвилин, де учасники діалогу розпитують одне одного про їхній зміст, погоджуючись або не погоджуючись із твердженнями, подаючи аргументи та відповідаючи на запитання, поставлені по черзі. При цьому студенти мають змогу користуватися поданими фразами-підказками.

На перших етапах формування вербально-комунікативної компетенції у студентів виникають труднощі у зв'язному мовленні та створенні ситуації, максимально схожої до дискусії, у якій обом співрозмовникам було б цікаво спілкуватися. Такий мовний бар'єр є причиною недостатньої практики чи браку лексичного вокабуляра по тій чи іншій тематиці.

Ми пропонуємо надавати студентам не лише тему майбутнього діалогу-дискусії, але й додаткові питання, які в деяких випадках можуть слугувати планом проведення розмови. Також доцільним, на нашу думку, буде супроводжувати дані вправи автентичними текстами, з яких майбутні філологи будуть черпати інформацію щодо стану проблеми в іншій країні та використовувати її для доповнення власного висловлювання. Більше того, ми пропонуємо супроводжувати вправи, які спрямовані на розширення словникового запасу студентів. За допомогою них можливо не просто вивчити нові слова за допомогою контексту, але й знайти відповідники до цих слів, навчитись пояснювати слова, підбирати їх відповідно до контексту або ж вибирати правильну форму слова, що підходить по граматичній структурі.

Варто зазначити, що одними із важливих факторів при виборі тематики обговорень є їхня актуальність та зацікавленість студентів в запропонованих темах. Тому ми пропонуємо для обговорення наступні теми:

- The Novelty Factor;
- Music Streaming;
- Adaptations;
- Mobile Phones;
- Voluntarism;
- The Power of Image;
- Social Media;
- Information;
- Tattoos;
- Time;

- Symbols.

The Novelty Factor

1 Work in pairs and discuss.

1 How often do you buy a new mobile phone, a pair of new shoes or get a new car or bike?

2 What influences you to buy a new product?

3 Are there any things which you don't need to replace often?

4 Look at the title of the article (див. Дод. А). What do you think the 'novelty factor' is?

2 Read the article (див. Дод. А) about the appeal of buying new things and answer the questions.

1 Why do we like buying new things?

2 What criticism do some manufacturers receive from consumers?

3 Read the article again. Underline the correct alternative.

1 The author says that people in shops *are usually aware/can be unaware* that they have bought a new product.

2 We often buy new things because they seem more *interesting/modern*.

3 According to the author, 'almost new' products are about *creating a new brand from an old one/ giving an old brand a new look*.

4 The author *is critical of/gives no strong opinion about* hybrid products such as the 'cronut'.

5 The text says that it is *easier/more difficult* to see how companies deceive us in the technology sector.

6 Designing products to last a short time is something that manufacturers do *consciously/ unconsciously*.

7 The 'novelty factor' marketing strategy is well known *but not always/and usually* easy to identify.

8 The author's final piece of advice is *be careful when buying new*

products/buy what you know and don't experiment.

4 Read the article again (ДИВ. Дод. А). Complete the sentences with the words in the box. Which of the sentences are true for you?

strategy premise purchases persuade upgrade model hooked stick with

1. I _____ my smartphone every year or two, they go out of date so quickly these days.
2. Any marketing campaign can _____ me to buy a product. I'm really easy to convince!
3. I don't need to have the latest ___ of any product, I'm happy with what I have.
4. I like shopping and I don't mind if I'm the victim of a marketing _____!
5. I make most _____ online these days, I find it easier than going to a physical shop.
6. I think I'm immune to the 'novelty factor'. I always _____ the products I know.
7. The _____ behind the 'novelty factor' is that everybody thinks new things are better, but I don't agree – I like old things!
8. I'm _____ on the latest things. It doesn't matter what it is, I need to have the new one!

5 Work in pairs or small groups and discuss your sentences in Exercise 4. Which of you is the biggest 'novelty addict'? What kinds of products do you have to upgrade continuously? Why?

Music Streaming

1 Work in pairs and discuss. Use a dictionary or look online to help you if necessary.

- 1 What is music streaming?
- 2 What are the benefits of streaming?
- 3 Why do you think buying records is back in fashion again?
- 4 What objections to streaming could there be?

2 Read the article (див. Дод. Б) about different music listening habits and answer questions 2–4 in Exercise 1.

3 Read the article again (див. Дод. Б). Underline the correct alternative.

1 The number of people using streaming services is growing *steadily/really fast*.

2 It's *possible/not possible* to download music and keep it forever from streaming services.

3 The author thinks it's *logical/surprising* that big companies have created their own services to compete.

4 With regards value for money, most consumers *are happier than/not as happy as* the artists.

5 Artists complain that the system *is not fair to them/benefits the music labels*.

6 The popularity of records can be explained by the desire *for better quality/ to own something*.

7 In the final paragraph, the author is *positive/neutral* about streaming services.

4 Read the article again (див. Дод. Б). Match the words in bold in the text with their meanings 1–8.

1. taking a long time to do ____
2. collections of music you create and open broadcast _____
3. when you become successful or popular again _____
4. keep something carefully because it is of particular value _____
5. the amount earned by artists every time their work is sold or performed _____
6. true or impossible to argue with _____
7. songs or pieces of music _____
8. not get a benefit that somebody else is getting _____

Adaptations

1 Work in pairs and discuss.

- 1 What films can you think of that have been adapted from novels?
- 2 Which ones did you enjoy?
- 3 Did you enjoy the book more than the film, or vice versa? Why?

2 Read the article (ДИВ. Дод. В) about different film adaptations of books and choose the best summary of the text's opening and closing paragraphs.

- 1 Most film adaptations of books are successful.
- 2 There is not enough debate about the success of book-to-film adaptations.
- 3 Film adaptations of books are challenging and divide opinion.

3A Match the adjectives 1–8 with nouns a)–h) to form collocations from the text.

1	favourite	a) landscapes
2	incredible	b) approach
3	free	c) adaptation
4	classic	d) effects
5	special	e) performances
6	stunning	f) triumph
7	unique	g) novel
8	faithful	h) characters

B How many other collocations can you form from the words?

4 Work in pairs or small groups and discuss.

- 1 Which of the films mentioned in the text have you seen? Do you agree with the opinions? Why/Why not?
- 2 What other book-to-film adaptations can you think of? Which have you seen and liked?
- 3 Are there any that you have disliked? Why?

Mobile Phones

- 1** Work in pairs. Look at the photo and discuss.
 1. What can you see in the photo? Is it a positive or negative image?
 2. What does the photo say about how we communicate these days?
 3. Would you say that the mobile phone is a great invention or a terrible one?
- 2** Read the article about mobiles (див. Дод. Г).
- 3** The collocations in the box are from the article. Complete the sentences with the correct collocations.

key part public opinion positive impact growing belief low expectations
 immediate response social media updates internet coverage

1. Mobile phones can have a ___ in classrooms, but it's important to use them carefully.
2. I get tired of receiving __ from all my friends, so I've removed Facebook from my phone.
3. I had_of smartphones, but when I finally bought one, I ended up loving it!
4. If the_is bad, it's better to contact me via text message.
5. Mobile phones play a ___ in our lives today, almost everybody has one.

6. There is a__that mobile phones can be useful for educational purposes.

7. The problem with communicating via a mobile is that people often demand a/an_____.

8. _____ is divided on the issue of mobile phones, you either love them or hate them!

4 Work in pairs or small groups and discuss.

1 Which of the opinions do you most agree with? Why?

2 Would you say that the mobile phone is a good or a bad invention?

Why?

3 Discuss what people used to do before mobiles existed in different

contexts.

Voluntourism

1 Work in pairs and discuss.

1 Look at the image (див. Дод. Д). What do you think 'voluntourism' is?

2 At what age do you think people do this?

3 What do they do and where do they typically travel to?

4 Why do you think the notion of 'voluntourism' could be controversial?

2 Read the article (див. Дод.).

3 Match 1–8 with a)–h) to form sentences containing adjective/noun collocations used in the article.

1 Some volunteers establish authentic

2 It's a controversial topic so there are a lot of differing

3 Voluntourism is a growing

4 A lot of people don't like the idea of being seen as benevolent

5 The idea of voluntourism is to help disadvantaged

6 If you do the trip, there will probably be memorable

7 Local people often develop emotional

- 8 Ideally, being a ‘voluntourist’ should be a life-changing
- a) communities and get to know the country as a tourist.
 - b) friendships with the people they are helping.
 - c) trend – it’s especially popular with students in their gap year.
 - d) moments and frustrating moments too!
 - e) givers, who have to be thanked all the time.
 - f) experience, but that’s not always the case.
 - g) opinions out there about the benefits of voluntourism.
 - h) attachments with charity workers.
- 4** Work in pairs or small groups and discuss.
- 1 What do you think of voluntourism’?
 - 2 Do you sympathise more with Leo’s or Martha’s argument?
 - 3 Do you know if such trips are organised in your country?

The Power of Image

- 1** Work in pairs and discuss.
- 1 Look at the images (див. Дод. Е). Is your impression of them positive or negative? What pieces of news do you think they refer to?
 - 2 What images can you remember from news stories? Why do you remember them?
 - 3 What images from the media can you recall from this week’s news? What was the news story? What does the image say about it?
- 2** Read the article (див. Дод. Е) about the power of image in today’s media and answer the questions.
- 1 Why are images particularly powerful in today’s digital media?
 - 2 What examples of images are presented in the text?
 - 3 In what way are images more powerful than texts?
- 3A** Complete the sentences with the correct form of the verbs in the box.

work out conjure up sum up manipulate respond
alert access

1. It's easy to _____ images these days with filters and programmes and then share them on Instagram.
2. We _____ to images differently. At first they make an emotional impact.
3. An image can _____ a certain feeling. For example, photos of your childhood can bring back lots of memories.
4. A high-impact image can _____ everybody to a particular problem or issue.
5. It's so easy to _____ images these days – think of how many people share them on social media.

B Find two more verbs in the article that mean 'conjure up'.

4 Work in pairs or small groups and discuss.

- 1 What kinds of images do you take?
- 2 What device do you use to take photographs?
- 3 Who do you share your images with? Where do you share them?

Social Media

1 Work in pairs and discuss.

- 1 Do you keep in touch with people via social media? If so, which media do you use? Why?
- 2 Do you change your profile picture very often? If so, what makes you change it? What kinds of photos do you choose?
- 3 Are there any other online contexts where you have a different identity? (e.g. video game avatars) If so, which? What is your avatar like?

2 Read the article (Див. Дод. Є) about online identities and answer the questions.

- 1 How do people project their identity through social media?
- 2 What is different about the identities people use in the gaming world?

3 Read the article again (див. Дод. Є). Underline the correct alternative.

1 You can get a(n) *detailed/incomplete* impression about a person's identity from looking at their profile picture.

2 People who smile at the camera *usually/rarely* want people to like them.

3 Introverts choose images which *are mysterious/don't show their faces*.

4 It's common to show *professional/ childhood* photos if you don't want to be taken seriously.

5 When changing their profile pictures, people *sometimes feel/ don't often feel* pressure to copy each other.

6 People's identities in virtual worlds are much *more/less* fantastic than on social media.

7 These identities can provide you with a lot of freedom. They are also *dangerous/a form of escape*.

8 People's real identities can be far more *interesting/boring* than their invented ones.

4 Find the verbs and verb phrases 1–8 in the article. Match them with their meanings a)–h). Which two verbs/verb phrases collocate with 'an identity'?

1 check out

2 spot

3 gaze

4 conjure up

5 follow suit

6 project

7 take on

8 take over

a) identify

b) adopt

c) bring a feeling to mind

- d) control
- e) get information about someone/something
- f) do what someone else has done
- g) try to make other people have a particular idea about you
- h) look in a particular direction for a long time

5 Work in groups and discuss. Is the article right about online identities or does it take the issue too seriously? Explain your answers.

Information

1 Work in pairs and discuss. Use the ideas below.

1 If you want to find some information about a particular topic, what do you do?

2 What do you think most people do?

3 What don't people do very often anymore?

- Go to a library to do some research.
- Watch an online lecture.
- Look it up on Wikipedia or another online encyclopedia.
- Do a Google search and follow the links.
- Ask somebody you know for advice.
- Attend a conference by an expert in the field.

2 Read the article (див. Дод. Ж) about accessing opinions and facts in the digital age. How would the writer of the article answer question 1 in Exercise 1?

3 Look at the words and phrases in bold in the text (див. Дод. Ж) and try to guess what they mean. Then complete the sentences 1–10 with the correct form of the words/phrases.

1 A problem *has arisen* with your booking. I can't find your details online. When did you book the room?

2 She became _____ and shut herself away, but that's when she produced

her finest work.

3 The jury were given _____ evidence about the case and the accused was convicted of a crime he didn't commit.

4 A lot of the information on social media is _____. You don't remember any of it the next day.

5 One of the most _____ films to come out this year, it could be a candidate for an Oscar.

6 When you're _____ a favourite food, like some chocolate, it's difficult to resist the urge.

7 That video was too fast for me _____ everything. Can I watch it again?

8 The audience didn't know much about the subject so I _____ some of the more complex ideas.

9 When you're online, information keeps _____ all the time. It can be very distracting.

4 Work in pairs and discuss.

Do you agree with what the article (див. Дод. Ж) says about online information? Why/Why not?

Tattoos

1 Work in pairs and discuss.

1 Do you or does anyone you know have a tattoo? What does it show?

2 Are tattoos a current trend where you live? How many people have them?

3 What designs do people have and what do you think they signify?

2 Read the article (див. Дод. З). Choose the best summary, a), b), c) or d).

a) Tattoos are the latest trend and look unlikely ever to go out of fashion.

b) Tattoos have had different associations but these are mostly negative.

c) Tattoos are classless and have no special quality anymore.

d) Tattoos have become very trendy but the opposite could be true one

day.

3 Read the article again (див. Дод. 3). Underline the correct alternative.

- 1 *Nearly/Over* a third of young people are tattooed in Western Europe.
- 2 Tattoos *were once/have always been* linked to working-class professions.
- 3 Tattoos are symbols whose meaning *most people/ only certain people* can understand.
- 4 According to the author, tattoos have now become *the exception/ the norm*.
- 5 People *can be motivated by/ directly copy* the tattoos that celebrities have.
- 6 The author *understands/ doesn't understand* why some tattoos are in fashion.
- 7 Wanting to get rid of your tattoos is becoming popular *everywhere/in some places*.
- 8 Japanese people may wish to remove their tattoos because they *are out of fashion/ don't have positive connotation* there.

4 Complete the sentences with the correct form of the words in the box.

decipher in the know edge stigma derive hold sway
backlash passé

1. That design is so _____ this year, you shouldn't wear it.
2. Sometimes, the meaning of tattoos cannot be _____. They're really mysterious.
3. I think there will be a _____ soon, tattoos can't be fashionable forever.
4. People are very impressionable, and what celebrities do can sometimes _____.
5. That model has a real _____ to her. She's so cool.
6. To find a good tattoo artist, it's best to speak to somebody _____.
7. The word tattoo _____ from the Polynesian word 'tatau', meaning 'correct'.
8. There is no _____ to tattoos now, they are not strange or exciting

anymore but almost the norm.

5 Work in pairs or groups and discuss. Do you agree with the writer's opinion about tattoos? Do you think they will go out of fashion one day? Did anything surprise you about the article? If so, what?

Time

1 Work in pairs or small groups and discuss.

1 How good are you at measuring time?

2 How do you separate work time from leisure time?

3 Does your perception of time change depending on your mood?

2 Read the article about our perception of time (див. Дод. И). Choose the best summary of the article.

1 Perception of time is complex but connected with our feelings.

2 Our time perception is linked with age and memory.

3 We each perceive time very differently, so it is impossible to analyse.

4 Read the article again (див. Дод. И) and underline the correct alternative.

1 That multi-tasking does us good is an illusion because we actually *achieve less/feel more under pressure*.

2 The author feels that work and leisure time are *still/no longer* separate concepts in most people's brains.

3 Jetlag is an example of a sensation which we *don't understand at all/understand quite well*.

4 When we feel fear, we sense time as passing more *slowly/quickly*.

5 People with ADHD get *excited/bored* more easily.

6 The writer's conclusion is that perception of time is *highly confusing/deeply personal*.

4 Complete the sentences with the correct form of the verbs in the box.

tend exacerbate blur pinpoint
immerse yourself stroke distort distinguish

1. I like to _____ in reading a good book or watching a great film.
2. I'm freelance, so I often find it hard to _____ between leisure and work time.
3. When I'm stressed, I love _____ my pet cat, Felix. Time slows down and I feel instantly better.
4. Multi-tasking only _____ stress, I think. Doing everything at the same time is not the answer!
5. This film plays with your perception of time, and it _____ the line between reality and fantasy.
6. I have a mobile phone but I _____ to wear a watch too because it's easier to tell the time.
7. The article _____ how hard it is to measure our perception of time.
8. When I arrived I didn't know what time it was, nor the day: Jetlag can really _____ everything.

5 Work in pairs or small groups and discuss.

1 Do you agree with the article about how we perceive time?

2 Which of the situations described in the article do you identify with, if any?

3 Do you think you judge time well? Why/Why not? Give examples.

Symbols

1 Work in pairs or small groups and discuss.

1 What icons traditionally symbolise your country or culture?

2 Do you think these icons truly represent where you live, or are they simply stereotypical? Why/Why not?

3 What alternative icons can you think of?

2 Read the article (див. Дод. I).

3 Complete the sentences with the correct form of the words in the box.

quintessential herald melting pot object to bias canvass stand for purport

1. I really _____ the British government's decision to put mainly male figures on banknotes. I don't agree at all.
2. It's important to include people on stamps and banknotes who really something important, who represent important values.
3. I would agree that the cup of tea is a British symbol – it's the perfect example of Britishness.
4. London today is a real ___ of different cultures and races. I think it's great.
5. Some people say that the British icons show a ___ towards London. An example is the black cab.
6. If you praise something in a very expressive way, you _____ it.
7. When people want you to vote for a particular candidate, they _____ your support by, for example, knocking on your door.
8. The festival ___ to be a celebration of everything British, at least that is its intention.

3 Work in pairs or groups and discuss.

- 1 What do you think of the British icons described in the article?
- 2 Which of them had you heard of before?
- 3 Which others do you think you could add?

Для майбутніх вчителів іноземних мов також буде корисним формувати навички монологічного мовлення, адже воно широко застосовується в практичній діяльності викладача. Це і пояснення виконання завдань, пояснення власної точки зору, аналіз переваг та недоліків різних питань та проблем. Саме тому ми представляємо ряд завдань, що будуть цікавими для студентів, а також допоможуть їм сформувати даний навик. Знову ж тематика виступів відібрана згідно з інтересами студентів, що має спонукати їх до активного навчання та

вивчення іноземної мови. Для полегшення роботи студентів пропонуємо перелік питань, що можуть бути опорним планом майбутнього виступу.

Task: Speak on this topic for about 3 minutes, using these questions as a plan of your monologue. You can use the linking phrases from the previous tasks.

Family History, Foretime

- 1 What do you know about your family history?
- 2 Would you like to know more about your ancestors' lives?
- 3 What questions would you ask your greatgrandparents about their lives?
- 4 If you could travel back in time, which period of history would you most like to visit?

Native City/ Town

1. What is your home town or city famous for?
2. What things can you do in the day and at night?
3. Is it popular with tourists?

Your Favourite Place to Go and Be Alone

- 1 Where is it?
- 2 Why do you like it there?
- 3 What do you do there?

Technology

1. What was the last item of technology you bought? Why did you buy it?
2. What is your favourite item of technology? What do you use it for? Could you manage without it? Why/Why not?
3. If you could afford to buy any item of technology at all, what would you buy?

4. Do you think people are too dependent on technology? Why/Why not?
5. What items of technology will be available in future?

Historical Figure

- 1 Who are/were the most important people in the history of your country?
- 2 Why are/were they important?
- 3 Can you name some well-known leaders from your country?
- 4 What are/were their most significant achievements?

Charity

- 1 Do you ever give money to charity?
- 2 Have you ever volunteered for a charity?
- 3 Do you have a favourite charity?
- 4 What can we do to help people who are less fortunate than ourselves?

Reality TV Shows

- 1 Which reality TV shows are popular in your country?
- 2 What type of people usually enter reality TV shows?
- 3 What's good and bad about reality TV shows?
- 4 Would you ever appear on a reality TV show? Why/Why not?

Manners

- 1 If you're a man, which of these things do you do for women? If you're a woman, do you like it when men do these things for you?
 - hold the door open
 - give up a seat on a bus or train
 - pay for dinner in a restaurant
 - pull out the chair when sitting at a table
- 2 Do you think this behaviour is old-fashioned?

3 What other types of behaviour do you like or do?

Happy Time

- 1 How old were you?
- 2 Where were you?
- 3 What were you doing?
- 4 Why were you so happy? Was it down to one thing or a combination of things?

Embarrassing Moment

- 1 How old you were?
- 2 Where you were?
- 3 What happened?
- 4 How you felt?
- 5 How other people felt?

Inventions

- 1 Have you ever had any ideas for inventions?
- 2 What inventions would you like to see? Think about these areas.
 - transport
 - cooking
 - health
 - education
 - entertainment

В роботі зі студентами варто поєднувати різноманітні технології, серед яких варто виділити аудіовізуальні технології, у яких одночасно використовують графіку, відеоматеріали, звукові ефекти та анімацію. Саме при поєднанні візуального зображення та звукового супроводження ми маємо

комплексний розвиток навичок мовної діяльності студентів під час вивчення іноземної мови.

Застосування аудіовізуальних технологій сприяє підвищенню якості знань, оскільки дозволяє використати такі види комунікативної діяльності: аудіювання, мовлення, читання і письмо (при виконанні вправ), а також сприяє індивідуалізації навчання і розвитку вмотивованості мовної діяльності учнів [61, с. 124].

Як відомо, саме зоровий канал – основа навчання. В. Ріверс. стверджує, що аудіовізуальні технології навчання дійсно допомагають краще розуміти іншомовну культуру і забезпечують компенсаторний контакт з носіями мови за допомогою аудіо та візуальних засобів [63, с. 108].

Відео є дуже ефективним засобом активізації комунікативної діяльності, тому що вони демонструють цілісні сценарії, наочно представляють соціокультурну реальність, контекст і ситуацію спілкування у вербальному і невербальному плані вираження та дозволяють формувати у студентів стійкі асоціації певного ситуативного контексту з очікуваною вербальною і невербальною поведінкою [63, с. 158].

Відео необхідно підбирати відповідно до комунікативної компетентності студентів, їхнього віку, інтересів та потреб. Вони повинні відображати сучасні реалії життя іншомовного суспільства та бути цікавими для глядача.

Варто зазначити, що перегляд відео не повинен проходити пасивно. Викладач повинен організувати активне сприйняття фільму та подальшу комунікативну діяльність учнів. Відео технологія дозволяє використовувати записи із зупинками або вибірково, розділяти аудіо та відео та використовувати стоп-кадр. Це в свою чергу надає можливість проводити дискусію щодо відеоряду або ж викладач має змогу пояснити деталі, які можуть бути незрозумілими для студентів. Найголовнішим завданням відео є надання мовленнєвої ситуації, в якій студенти мають змогу стати активними учасниками комунікації.

При правильній роботі з аудіовізуальними технологіями, студенти зможуть навчитися:

- висловлювати власну думку;
- мислити критично та інтерпретувати інформацію про іншу країну;
- давати коментарі щодо іншомовного матеріалу;
- спілкуватися в спеціально створених комунікативних ситуаціях;
- проводити паралелі між двома культурами.

З цих причин ми пропонуємо студентам відеоматеріали, що супроводжуються великою кількістю різноманітних завдань, таких як: поєднання слів з картинками або ж їхніми визначеннями, заповнення пропусків, вибір коректного слова відповідно до контексту, розташування подій з відео в хронологічному порядку, запитання відкритого типу та висловлення думки щодо переглянутого матеріалу.

До того ж теми відео співпадають з темами представленими нами раніше, при розляді монологічного мовлення. Тож це є чудовим прикладом поєднання різних видів діяльності. Можна працювати з відеоматеріалами, а потім надавати студентам можливість висловити свою думку, або ж працювати в зворотньому порядку, в залежності від рівня підготовки студентів та обізнаності їх в тій чи іншій тематиці.

Family History

1A Watch the DVD and answer the questions.

- 1 Where does Francesco's family come from?
- 2 What did his family do?
- 3 Which of the emotions in the box below does he feel?

sad afraid angry shy delighted strange

- 4 Why does he feel that way?

B Watch the DVD again to check.

2A What do the underlined pronouns refer to in each sentence?

1. They became successful merchants. ____

2. It breaks Francesco's heart. _____
3. They inherited the house in 1603. _____
4. He has never been inside before. _____
5. They were from overseas. _____
6. They were sailors. _____

B Watch the DVD again to check.

3 Complete the extracts from the DVD.

1. [They] decided to build a _____ house.
2. If I have to be _____, I'm a little shy to come inside this place.
3. I have always seen this house from outside; the _____ that normally the public sees.
4. It's something that gives you a feeling of all the history on your _____.
5. My family didn't just live in this house, they did _____ here.
6. They used their house as a place to make _____.

4 Match phrases 1–5 from the DVD with the phrases a)–e) which have a similar meaning.

1 2 3 4 5	It breaks my heart. If I have to be sincere, ... a strange sensation it was bequeathed rotting
a) b) c) d) e)	an odd feeling in a state of bad repair it was passed on It makes me very sad. If I have to be honest, ...

5A Choose one of the famous families from history below and find out as much as you can about them. Use questions 1–4 to help you.

- the Curies

- the Norgays
 - the Kennedys
 - the Rothschilds
 - the Nehru-Feroze Gandhis
- 1 When did they live?
 - 2 What did they do?
 - 3 Who were the most important family members, and why?
 - 4 Do they have any surviving relatives today?

B Work in groups. Ask and answer questions about the family you chose. Which family do you think has had the most impact historically? Why?

Native City

1 Watch the DVD about London and match the things in the box with the facts 1–5.

UK fashion designers Wimbledon Savile Row the new Routemaster London Stock Exchange

- 1 The only place of its kind which still has grass. _____
- 2 Eighty-five percent of them are based in London. _____
- 3 It opens at 8a.m. _____
- 4 You can have a hot shave there. _____
- 5 It cost \$18 million to produce. _____

B Watch the DVD again to check.

2 Underline the correct option to complete the extracts.

1 It's a city *redolent/redundant* of history.

2 'Innovate or die' could be London's *catchphrase/watchword*.

3 You will find an event that places London centre *court/stage* year after year.

4 Back in the *time/day*, we used to have three grand slams that were on grass.

5 So for the first time in *fiky* years, a new design has been *completed/commissioned*.

6 With its *hybrid/turbo* engine, it's also quieter than other buses.

7 It's 6p.m. and London's next generation of style *superstars/divas* are preparing for their graduate show.

8 This feels like a city you can make in your own *mind/image*.

3A Choose one of the cities below and plan a typical day's activities for a visitor.

- Johannesburg
- Los Angeles
- Montreal
- Sydney

B Work in groups. Present your plans to other students. Use some of the phrases from Exercise 4. Which city do most people want to visit?

Place to Go and Be Alone

1A Watch the DVD and number the events on North Brother Island in the order they happened.

1. The tuberculosis pavilion was constructed. _____
2. It was abandoned. _____
3. It was used as a quarantine hospital. _____
4. It was a centre for juvenile delinquents. _____
5. It provided accommodation for returning World War II veterans.

2A Answer the questions in pairs.

- 1 When did people start using the island?
- 2 What makes the experience of stepping onto the island unique, according to Christopher Payne?
- 3 Why was the construction of the tuberculosis pavilion interesting?
- 4 What does Christopher hope his photos show?
- 5 What does he think his photos show us about the rest of New York City?

B Watch the DVD again to check.

3A Work in pairs. Are the adjectives from the DVD positive (+), negative(-) or neutral (N)?

abandoned bizarre burgeoning constant contagious juvenile vibrant
wonderful

B Work in pairs. Think of nouns you can use with the adjectives in Exercise 4A. Use a dictionary to help you.

4A Choose one of the abandoned places below and find out as much information as you can about it. Use questions 1–5 to help you.

- Fordlândia
 - Mirny Diamond Mine
 - Sanzhi UFO houses
 - Six Flags Jazzland
- 1 Where is it?
 - 2 What was it used for in the past?
 - 3 What is it used for now?
 - 4 What can you see there?
 - 5 What types of building are there?

B Work in groups. Ask and answer questions about the place you chose. Which place would you most like to visit?

A: I chose Six Flags Jazzland.

B: *Where is it?*

A: *It's in New Orleans. It's an abandoned theme park.*

Technology

1 Watch the DVD about tech trends. What do the underlined pronouns refer to?

1. They still just feel like an addition to a phone. _____

2. They allow you to control the heating in your home from afar.

3. They could possibly deliver your parcels. _____

4. They have conveniently gained a lot of publicity just before Christmas.

5. It isn't just about you, it almost defines you. _____

6. It's a trend that looks certain to live on over the next twelve months.

7. They take a selfie together. _____

2A Answer the questions in pairs.

1 What tech trend began this year, according to the presenter?

2 What two examples of the interconnected world does Ingrid give?

3 Does Olivia think drones will be delivering shopping in the future?

4 What are the concerns about there being lots of drones in the skies?

5 What fact about the way we store data makes it easier for hackers to obtain our information?

6 What personal information does the presenter say millions have already shared?

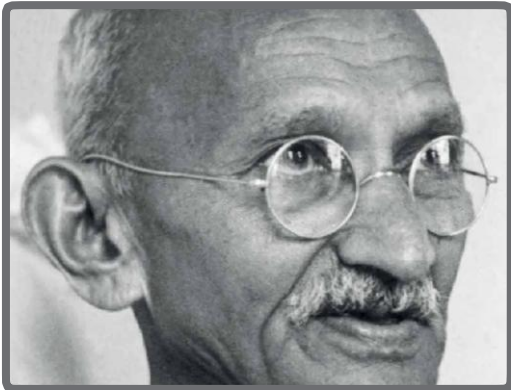
B Watch the DVD again to check.

Historical Figure

1 Look at the photo and discuss the questions.

1 Who is the man? Is he still alive? What do you know about him?

- 2 Where is/was he from?
- 3 What is/was he famous for?

- 4 What do you know about his character/lifestyle?

B Watch the DVD. What did you learn about the man's character? Were your impressions correct?

- 2 Watch the DVD again and number the events in the order they happened.
 1. Gandhi was invited to London. _____
 2. India became independent. _____
 3. Lord Mountbatten arrived in India. _____
 4. There was international criticism. _____
 5. Gandhi led a march to protest against the salt tax. _____

3A Work in pairs. What do the underlined pronouns refer to?

1. It would be the largest contribution of the age to the peace of the world. _____
2. Gandhi spent most of his life fighting for their rights. ____
3. He led 70,000 people in a march to protest against it. ____
4. Britain invited Gandhi to London to take part in a discussion about it. __
5. Tony Benn was impressed by it. _____
6. Gandhi brought it to international attention. _____

B Watch the DVD again to check.

4A Match the adjectives in the box with the things they describe in the DVD 1–8.

international moral overwhelming punitive round table spiritual understated crowning

- 1 _ leader
- 2 _ moment
- 3 _ tax
- 4 _ acclaim
- 5 _ authority
- 6 _ conference
- 7 _ power
- 8 _ manner

B Match the adjectives in Exercise 5A with their meanings a)–h).

- a) larger or greater than any other _____
- b) involving several participants (in a discussion) _____
- c) involving more than one country _____
- d) relating to your soul or religion _____
- e) relating to principles of what is right or wrong _____
- f) intended to punish or make life difficult for somebody _____
- g) the best feature of something _____
- h) simple and modest _____

5 Work in groups. Ask and answer questions about the person you found out about in Exercise 6A. Who do you think is the most inspirational? Why?

Reality TV Shows

1A Answer the questions in pairs.

- 1 How does the presenter describe wildlife filming?
- 2 Is it a popular job?
- 3 How does the presenter describe the contestants' backgrounds?
- 4 How does the woman sitting on the jeep feel?
- 5 What is the most powerful predator on earth?
- 6 What country are they in?
- 7 How long does it take them to get there?

Watch the DVD again to check.

2 Underline the correct alternative to complete the extracts.

1 To get *shots/pictures* like these you have to track dangerous animals.
 2 The BBC is *famous/renowned* around the world for its natural history programmes.

3 For warehouse worker Alan, who's normally on the night *time/shift*, it's already an adventure.

4 After a three-day journey they finally *touch/land* down.

5 Make *no/a* mistake, this is gonna be tough.

6 *In front/Ahead* of you lies, I guarantee, an experience of a lifetime.

3 Match the words/phrases 1–6 with their meanings a)–f).

1 throw yourself into something

2 put yourself on the line

3 feeling under pressure

4 a crash course

5 exhilarating

6 determination

a) feeling very stressed

b) an intensive course

c) the quality of trying to do something even when it is very difficult

d) make yourself vulnerable/expose yourself to danger

e) very stimulating

f) enter into something with enthusiasm

Завдання після відео полягають у правильному наданні відповідей по змісту відео, що становить певні труднощі для студентів, адже представлені завдання доволі різнопланові, що у свою чергу вимагає повного розуміння прослуханого тексту.

Іншомовна комунікативна компетентність включає в себе не лише усне мовлення, але й письмове, тому ми також представляємо вправи на розвиток письма. Мета навчання письма як мовленнєвого уміння досягається за рахунок

вправ на написання творів різноманітного типу, неофіційних листів та імейлів, ревію та власних історій. Особливо привабливе для студентів завдання творчого типу, де вони можуть проявити власну індивідуальність.

Завдання для навчання письма – навчити писати стислі повідомлення або твори, для передачі інформації чи викладення аргументів на користь або проти конкретної точки зору, використовуючи подані метафоричні і фразеологічні вирази, що формують навички поєднання їх до певних описових ситуацій. Тому ми пропонуємо приклади написання різних за структурою та тематикою творів, що тісно пов'язані із реальним життям. Оформлення на письмі власних думок вимагає творчих навиків та розуміння особливостей саме даного виду завдання, тому ми забезпечуємо студентів вправами, що наповнені корисним вокабуляром та вставними конструкціями, що стануть у нагоді при написанні творчого завдання.

Ми зібрали твори різного плану:

- opinion essay;
- informal e-mail;
- personal profile;
- discursive essay;
- problem-solution essay;
- narrative;
- review.

An opinion essay

Writing tip. When you write an opinion essay you need to support your overall view with clear arguments and examples. You need to include arguments to support your opinion as well as counter arguments. You also need to provide a conclusion which re-states your overall opinion.

1 Is sport becoming less and less popular as a leisure activity? Why/Why not?

2 Read the essay (див. Дод. Ї) and answer the questions.

- a) Does the author agree with the proposition?
- b) What arguments does the author give to support his/her position?
- c) What counter arguments does he/she give?

3 Find two phrases that are used to give opinions, one in the first paragraph and one in the final paragraph (див. Дод. Ї).

4 Complete these sentences using phrases from the box.

firstly to conclude in contrast for example to sum up furthermore to start with moreover for instance in addition to this conclusion as an example at the same time in the first place as opposed to this

1 People don't do as much sport as they used to._____, some sports are increasing in popularity.

2 Video games are played at home on a computer or console. _____, you can see them being played on trains, buses and in the street due to the increase in smartphones.

3 Team sports,_____football, basketball and volleyball, are declining in popularity.

4 There are many reasons why sport is on the decline._____, there is the increase in popularity of the internet.

5 Sporting activities are less popular, people have a more sedentary lifestyle and more and more fast food is eaten nowadays._____, we are less healthy than we used to be.

6 Smartphones sales are increasing._____, tablet computers are also growing in popularity.

6 Write an essay on one of these titles (120–180 words).

- *Young children should not watch TV. Do you agree? Using computers and the internet makes people less sociable. Do you agree?*

- *People don't read books as much as they used to. Do you agree?*

Plan your writing

- Think about the introduction to your essay and provide arguments and

examples to support your position. Mention some possible arguments against your position and conclude by briefly re-stating your overall opinion.

Check your writing

- Have you used linking words to make your meaning clearer?
- Have you checked your grammar and spelling?
- Did you find any mistakes?

An informal email

1 Which of these email phrases are informal (I) and which are formal (F)? Match each informal phrase to its formal equivalent.

- 1 Hi Mike,
- 2 I look forward to hearing from you again.
- 3 All the best,
- 4 Be in touch soon.
- 5 Yours sincerely,
- 6 Dear Sir,

2 Read the email (див. Дод. Й) and answer the questions.

- 1 Where is Erin and why is she there?
- 2 What does Erin like most about her classes?
- 3 What is Erin going to do now?

3 Read the model email (див. Дод. Й) again and find:

1. Five examples of informal punctuation.
2. Two examples of colloquial language.
3. Four examples of contractions.
4. One phrase at the beginning of the email and one phrase at the end

where words have been left out.

4 Look at the beginning and the end of the email again. Find examples of expressions which you can use in any informal email. Match them to the informal/neutral expressions below.

- a. I got your last message. _____

- b. Write soon! _____
- c. How's it going? _____
- d. Best wishes, _____
- e. Sorry I haven't written for so long. _____

5 You've just started a new job. Write an email to a friend to describe how things are going (120–180 words).

Plan your writing

- Think about the content of your email. What is your opening message? What information do you want to include? How will you close the email?

Check your writing

- Have you used informal language and punctuation?
- Have you used contractions?
- Have you checked your grammar and spelling?
- Did you find any mistakes?

A personal profile

Writing tip. When you write a personal profile, it's very important to think about who you are writing to and whether you need to use formal or informal language. You also need to think about what type of information the reader will be interested in.

1A Read the personal profile (див. Дод. К). Is it formal or informal?

B Complete the table.

Name	
Age	
Where he lives now	
Work	
Ambitions	
Family	
Who is he writing to?	

2 Read the guidelines below for writing a personal profile. Does Tom follow them?

- 1 Give specific information about yourself. Don't be vague.
- 2 Be positive.
- 3 Think about who you are writing to and give them appropriate information.
- 4 Think about who you are writing to and use an appropriate style: formal or informal.
- 5 Keep your profile brief and use short rather than long sentences.
- 6 Structure your information in clear paragraphs.

3 Read the stages for planning a personal profile and put them in the order that you would do them.

- a) Write a rough first draft.
- b) Write down the points you are going to talk about.
- c) Check your work and correct any mistakes.
- d) Decide in what order you are going to present the points.
- e) Check through your first draft. Have you included the right type of information? Is it presented in a logical order?
- f) Think about who you are writing to and what type of information they will be interested in.
- g) Make notes on each point.
- h) Write your final draft.

4A Look at the expressions in the box below. What two constructions can each expression be followed by?

I like I'm keen on I'm really into I love I'm crazy about

B Write five sentences about what you like/like doing using the expressions in the box above.

5 You are joining an internet dating site. Write your own personal profile (160–200 words).

Plan your writing

- Think about who you are writing to. What information will the reader be interested in? Your location? Your appearance? Your personal possessions? Your job? Your hobbies? Your academic qualifications? Decide what areas you are going to write about, and in what order.

Check your writing

- Is your profile brief and written with short sentences?
- Is the information clearly ordered in paragraphs?
- Have you checked your grammar and spelling?
- Did you find any mistakes?

A discursive essay

Writing tip. A discursive essay is an essay that explores a particular subject. A discursive essay needs to be balanced: you should present arguments on both sides in a neutral way before you express your own opinion.

1 Read the essay (див. Дод. Л) and say if these statements are true (T) or false (F).

- 1** The author gives a firm opinion on the subject in the introduction.
- 2** The second paragraph supports the proposition in the title.
- 3** In the third paragraph the author says that he thinks healthcare and university should be free.
- 4** The author offers an extreme opinion in the final paragraph.
- 5** In general, the essay is balanced.
- 6** There are too many paragraphs in the essay for the content. Two would be enough.

2A Look at the linking devices in bold in the text (див. Дод. Л). Which:

- 1** introduce additional information?
- 2** indicate a contrast with what has come before?
- 3** follow a logical argument?
- 4** prove your point?

B Add the linkers in the box below to the categories above.

additionally thus so furthermore for this reason in
conclusion evidently on the contrary hence

3 Delete the incorrect alternative in each sentence.

1 He pays his own fees. *For this reason/However/ Consequently*, he wants to complete his degree as soon as possible.

2 Jane's family have a lot of money. *However/Thus/ Nevertheless*, they don't give her much.

3 Everybody failed the exam. *Evidently/In addition to this/ Obviously*, it was too difficult.

4 Healthcare is very expensive in the United States. *On the contrary/For this reason/Hence*, it's a good idea to have health insurance.

5 She lives a long way from the university. *Furthermore/Consequently/What's more*, public transport in the area is very poor.

His sister studied Maths at university. *Thus/However/ In contrast*, he studied French.

4 Write an essay on the subject: 'Royal families serve no useful purpose in today's society' (250–300 words).

A problem-solution essay

Writing tip. In a problem-solution essay, you need to state the problem, analyse the causes of the problem and suggest a solution.

1 Read the essay (див. Дод. М) and match the underlined expressions to uses (1–5).

1 Describing consequences of the problem

2 Concluding

3 Describing causes of the problem

4 Suggesting solutions

5 Introducing the problem

2 Match the expressions below to uses (1–5).

The purpose/aim of this essay was to ...

(This) illustrates one of today's most important issues ...

This has led to/resulted in/brought about ...

In conclusion, ...

This is largely due to ...

3A Find one example of parallelism in the first paragraph (див. Дод. М) and one in the third.

B Choose the best option.

Parallelism helps a writer to ...

- a) connect contrasting ideas.
- b) connect similar ideas.
- c) express a conclusion.

4 Choose the correct option to maintain the parallelism.

1 His time in prison was hard, frightening and *fun/depressing*.

2 We need to reduce prison sentences, send fewer people to jail, and *release prisoners earlier for good behaviour/ have more drink-driving controls*.

3 The judge looked up, asked a question, and *took notes/was very tall*.

4 How often do you drive too quickly: often, rarely or *never/when you're in a hurry?*

5 Look at these examples. Which expressions of cause and effect are followed by a clause and which by a noun?

1 Owing to unrest in prisons, more prison guards are being employed.

2 He is a hardened criminal because he has spent many years in prison.

3 More people are now in prison because of a change in sentencing policy.

4 He was put on a witness protection programme owing to the fact that he was being threatened by the mafia.

5 Since the judge was very lenient, she wasn't sent to prison.

6 Write a problem-solution essay on ONE of these topics (300–350 words).

- 1 How can we reduce the number of people out of work?
- 2 How can we reduce the high levels of pollution in big cities?

Plan your writing

- Think about the content of your essay. Remember to state the problem and explain the causes. Give one or two possible solutions and conclude by giving your opinion.

Check your writing

- Have you clearly stated the problem, analysed the causes and provided a conclusion?

A narrative

Writing tip. When you write a narrative, you need to make the story come alive. You need to write memorable descriptions of people and places. So it's a good idea to use plenty of adjectives and adverbs of manner.

1 Read the first paragraph of the narrative (див. Дод. Н). What purpose does it serve?

2 Read the first paragraph again (див. Дод. Н). Write down the words the author uses to describe:

- a) the weather. _____
- b) the boys. _____
- c) the sports master. _____
- d) how the sports master chooses the two teams. _____
- e) how the boys begin to play the game. _____

3A Read the rest of the story (див. Дод. Н) and put the events in order.

- a) They start digging.
- b) The boy is tackled.
- c) They discover the diamonds.
- d) Mr. Davies disappears.
- e) The boy feels something in the ground.
- f) They stop playing.

B Read the story again (ДИВ. Дод. Н) and identify all the time phrases.

4 Answer the questions.

1 Does the story use direct or indirect speech? Why?

2 What tense is used to describe the main events?

3 Look at paragraph 2 and identify three other tenses that are used. Why is each one used?

5 Underline the time phrase that does not fit in each sentence.

1 *As soon as/While/The moment* he got back, he phoned the police.

2 We were waiting to get into the cinema. *Meanwhile/ In the meantime/Before*, we talked about which film we were going to see.

3 They have very good customer service. When you ring them up, they reply *subsequently/ immediately/instantly*.

4 This city was *originally/eventually/previously* called Madras, but now it's called Chennai.

5 I ran out of water while walking in the mountains last year. *Ever since/Subsequently/Previously*,

I've always made sure to bring enough water when I go hiking.

6 Write a short story (200–250 words). It can be:

a) a love story.

b) a thriller.

c) a horror story.

d) a true story based on something that happened to you.

Plan your writing

- Think about the content of your story. Set the scene and describe what happened and how you felt.

Check your writing

- Read your story aloud. Is it interesting? If not, why not? Is it easy to follow? Is it easy to follow? Is it clearly structured? Is there too much/not enough detail?

- Have you used a good range of adjectives and adverbs to make the story come alive?

- Have you used time phrases to make it easy to follow?
- Does it have a clear beginning, middle and end?
- Have you checked your grammar and spelling?
- Did you find any mistakes?

A review

Writing tip. When you write a review of a book or a film, you should provide a basic description of what it is about, without describing the plot in a lot of detail. You should also say what you like and don't like about it. After reading your review, the reader should have a good idea of whether the book or film will be of interest to them.

1A Read the review (див. Дод. О) and choose the best option.

The reviewer ...

- 1 describes the plot in detail.
- 2 gives a basic idea of the plot.
- 3 gives no indication of what the film is about.
- 4 ruins the film because he describes the ending.
- 5 really likes the film.
- 6 really dislikes the film.
- 7 thinks that the film has strong and weak points.
- 8 doesn't give an opinion about the film.

B Is the review helpful? Why?/Why not?

2 Find the words and phrases the reviewer uses for:

- 1 a lot of well-known actors
- 2 poor, without money
- 3 describes/tells
- 4 greedy and ambitious
- 5 Sophia Jones acts very well
- 6 the quality of deMotta's acting is vital
- 7 he isn't totally terrible

8 the very good book

3 Look at the words and expressions in bold. What does each one mean? Use a dictionary if necessary.

1 The film was riveting from start to finish.

2 I'm sorry to say that I thought it was one big yawn.

3 It's a fast-paced film and the tension never lets up.

4 The book is a real page-turner.

5 The plot has so many twists and turns that it's extremely difficult to follow.

4 Write a review of a book, film or music album (200–250 words).

Plan your writing

- Decide what you are going to write about.
- Make notes on what the book /film/music album is about.
- Makes notes on its strong and weak points, in your opinion.
- Ensure the review has an introduction, a paragraph outlining the basic plot/
characteristics, your opinion and a conclusion.

Check your writing

- In general terms, does your review give the reader a good general idea of the film/book/ music album?
- Have you used a good range of vocabulary?
- Have you checked your grammar and spelling?
- Did you find any mistakes?

У рамках нашої роботи формування іншомовної комунікативної компетентності здійснюється за допомогою технології, ефективність якої буде описано у наступних підрозділах.

2.2. Діагностика рівнів сформованості іншомовної комунікативної компетентності майбутніх філологів

Саме рівень розвитку умінь і навичок професійної іншомовної комунікації майбутніх філологів вважають одним із основним критеріїв оцінки фактичного рівня сформованої комунікативної компетентності.

У процесі роботи ми визначили та конкретизували критерії та показники сформованості професійної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземних мов. При їх відборі ми враховували зміст і контекст професійної діяльності. Представимо визначені нами рівні сформованості комунікативної компетентності майбутніх філологів (табл. 2.2.1).

Таблиця 2.2.1

Характеристика рівнів сформованості комунікативної компетентності майбутніх філологів

Кри- терії	Показники	Рівні		
		високий	середній	низький
Інтелектуальний	Знання: – мови спілкування; – про пізнавальні процеси; – про норми спілкування прийняті у певному суспільстві; – про невербальну поведінку людини цієї культури; – про виконувани людиною соціальні ролі.	Знання глибокі, системні.	Достатні знання.	Фрагментарні знання.
Індивідуальний	Здібності: – міжособистісного сприйняття та оцінки людей; – психологічні адаптації до різних ситуацій спілкування; – винахідливість та швидка орієнтація у комунікативних ситуаціях.	Усі здібності завжди проявляються повною мірою.	Більша частина здібностей проявляється завжди, але не завжди повною мірою.	Епізотичний прояв здібностей.

Базуючись на чисельних дослідженнях, а також власному досвіді під час проведення експериментального дослідження, визначимо основні критерії формування професійної комунікативної компетентності:

- креативність (прояв творчих здібностей під час комунікації);
- широта (обсяг пізнавальної діяльності, що охоплює різні сфери педагогічної дійсності);
- системність (здатність охопити об'єкт в цілому, не втрачаючи усіх суттєвих деталей, уміння виділити істотні риси та їх систему);
- глибина (ступінь сутності ознак предметів та явищ, уміння знаходити правильні шляхи і способи розв'язання проблемних завдань);
- оригінальність (здатність продукувати незвичні ідеї під час виконання творчих завдань);
- мобільність (здатність переходити з однієї тематики в іншу, вирішувати комплексні завдання);
- гнучкість (перехід та переключення з одного способу розв'язання проблемної ситуації на інший залежно від мети та потреб);
- надійність (надійне запам'ятовування нової лексики з намаганням встановити асоціативні зв'язки);
- самостійність (характеризується вмінням студента висувати нові завдання і знаходити потрібний розв'язок, спираючись на попередній досвід);
- вмотивованість (причинно-наслідкові зв'язки мислення);
- прогресивність (розвиток, покращення, досягнення вищого рівня комунікативної компетентності) [22; 27; 29; 79].

За допомогою отриманих даних було конкретизовано критерії та рівні сформованості професійної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземних мов, а саме високий, середній та низький.

Студенти з високим рівнем сформованості професійної комунікативної компетентності мають високу мотивацію до удосконалення рівня володіння іноземною мовою, виявляють високий рівень зацікавленості у методиці, яку

вони зможуть використовувати на практиці у школах та інших навчальних закладах нового типу, демонструють уміння висловлювати власну точку зору; уміння самостійно писати твори на широку тематику, послідовно доводити й аргументувати свою особисту точку зору. Студенти, яких було віднесено до високого рівня, активно використовують нову лексику в обговореннях та написаннях робіт; демонструють високий рівень креативності, що проявляється в оригінальному баченні поставлених проблем та комунікативних ситуацій і, власне, виконують усі творчі завдання на високому рівні; якісно опрацьовують навчальний матеріал та швидко переключаються з одного виду діяльності на інший; демонструють ініціативу, активність та зацікавленість у груповій взаємодії.

Середній рівень вирізняється виявленням бажання писати творчі роботи, але лише використовуючи велику кількість зразків та допоміжних матеріалів; здатні стисло висловлювати власні погляди на поставлені задачі та проблеми; виявляють зацікавленість у співпраці з іншими членами групи. Студенти, які виявили середній рівень оволодіння професійною комунікативною компетентністю, уміють виконувати різнопланові письмові завдання, однак обмежено використовувати стилістичні засоби виразності. Для них характерним є оригінальність задуму до творчих проєктів, уміння пропонувати нестандартні варіанти виконання проблемних завдань.

Студенти з низьким рівнем показують нестійкий інтерес до оволодіння новими навиками та поповнення свого тезаурусу; можуть брати участь переважно у виконанні елементарних вправ, при цьому навички написання власних творчих робіт проявляються на достатньому рівні. Їх ессе складались із простих речень майже без використання нової лексики. Для мовлення цих студентів характерні стилістичні та граматичні помилки. Вивчаючи іноземну мову, студент може спілкуватися на цьому рівні за допомогою простих засобів мовлення у звичайних стандартних, повсякденних ситуаціях, використовуючи лише фрази-кліше, просту лексику.

Висновки до 2 розділу

Одним із пріоритетних методів формування професійної комунікативної компетентності є комунікативний метод навчання.

Основними принципами побудови змісту навчання з використанням комунікативного методу є: мовна спрямованість, функціональність, ситуативність.

Базуючись на вправах, взятих із Speak Out Upper-Intermediate та Speak Out Advanced, ми представили ряд завдань, що спрямовані на формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов. Вони мають комунікативно спрямований характер і сприяють формуванню у студентів знань не тільки про значення нової мовної одиниці, але й про її формоутворення та функції у мовленні.

Значна увага приділяється складанню діалогів, власних висловлювань за мовленнєвими опорами та на основі власного досвіду, за допомогою широкого спектру допоміжних завдань.

Також нами були визначені рівні сформованості комунікативної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов (високий, середній, низький), а також їх критерії (індивідуальний та інтелектуальний), що дає змогу більш якісно та об'єктивно оцінити рівень комунікативної компетентності студентів, що беруть участь у експерименті.

РОЗДІЛ 3.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

3.1. Завдання і хід експериментальної роботи

З метою підтвердження гіпотези дослідження й апробації технології формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземних була проведена дослідно-експериментальна робота, яка складалась із трьох етапів: констатувального, формувального та контрольного.

Відповідно до програми дослідження було сформульовано цілі та завдання дослідження, визначено зміст та проведено аналіз отриманих даних. Кожний новий етап вміщав науково-методичну роботу з учасниками експерименту, здійснювались доповнення у визначенні методики дослідження. Зважаючи на це, відбувалась подальша експериментальна перевірка у наступні етапи дослідження.

Експериментально-дослідний етап дослідження передбачав використання сукупності методів педагогічного: вивчення і аналіз психолого-педагогічної літератури, результатів діяльності студентів; анкетування, спостереження, опитування, бесіди; методи аналізу, самоаналізу, кількісного та якісного аналізу оцінок та самооцінок; методи математичної статистики.

Базою для педагогічного експерименту було обрано Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (факультет іноземних мов). Висунута гіпотеза перевірялась на першому курсі в групі БА. Експеримент проводився в період з 8 жовтня по 11 листопада 2018 - 2019 навчального року. Студенти були поділені на 2 групи – експериментальну та контрольну (13 студентів експериментальної групи та 13 студентів контрольної групи відповідно). Студенти експериментальної групи займалися за запропонованою нами методикою, а студенти контрольної групи займалися за стандартною програмою.

Мета експерименту – перевірка ефективності запропонованої нами методики навчання майбутніх учителів іноземних мов комунікативним методом.

Завдання експерименту:

- визначити вихідний рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності (передекспериментальний зріз);
- провести експеримент з використанням розробленої методики в процесі навчання;
- провести післяекспериментальний зріз з метою визначення досягнутого рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності;
- порівняти та проаналізувати результати передекспериментального та післяекспериментального зрізів, тобто вихідного та кінцевого результатів.

Умови експерименту:

- сталий склад контрольної та експериментальної груп;
- визначена кількість годин відведених на навчання іноземної мови (4 пари на тиждень);

- незмінні методи навчання.

Перейдемо до детального опису перерахованих вище етапів.

На констатувальному етапі експерименту були поставлені цілі: вивчити та проаналізувати стан проблеми дослідження, сформулювати гіпотезу, мету та завдання; здійснити аналіз наукових джерел з даної тематики, визначити місце та роль професійно-педагогічної комунікативної компетентності у професійній діяльності майбутнього вчителя іноземних мов; теоретично обґрунтувати технологію формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя; встановити кількісний та якісний склад учасників експерименту; визначити діагностичний інструментарій для виявлення рівня сформованості професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя та отримати вихідні дані практики формування професійної комунікативної компетентності у вищому навчальному закладі.

Формувальний етап експерименту мав на меті здійснення дослідно-експериментальної перевірки гіпотези, практичне впровадження розробленої та теоретично обґрунтованої технології.

Контрольний етап експерименту був проведений з метою аналізу результатів із апробації технології формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов, моніторингу результатів експериментального дослідження; опису перебігу дослідження та аналізу його результатів на підставі методів статистичної обробки даних; оформлення результатів.

Реалізація програми дослідження та одержані результати констатувального етапу дослідження довели доцільність вирішення таких завдань нашої роботи:

- здійснення аналізу науково-методичної літератури з метою з'ясування поняття «професійно-педагогічна комунікативна компетентність» як важливого складника професійної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов;

- на основі специфіки комунікативної діяльності вчителя обґрунтування структури та рівні сформованості професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя;
- з'ясування стану сформованості професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземних мов;
- розроблення технології формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя.

Виконання поставлених завдань забезпечувалося за допомогою системи дослідницьких (теоретичних та емпіричних) методів: аналіз і синтез, порівняння та узагальнення психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження; педагогічні спостереження та самоспостереження; опитування (анкетування, тестування, бесіди) студентів.

Матеріали дослідження дозволили стверджувати про відсутність цілеспрямованого формування професійної комунікативної компетентності у вищих навчальних закладах, на що вказали 45% студентів. Як задовільну її оцінили 20% опитаних. Решта студентів не дали відповідь на це запитання – 35%.

Анкетування (див. Дод. П) допомогло з'ясувати, що для 51% опитаних студентів основним видом діяльності, що сприяла формуванню професійної комунікативної компетентності є позанавчальна діяльність, 19 % студентів назвали навчальну, 16% - пізнавальну та 14% – наукову діяльність.

Частина студентів (30%) відзначила, що здобувають комунікативні уміння переважно серед однолітків, 30% студентів формують комунікативні уміння завдяки викладачам, кураторам, 19% – батькам та найближчим родичам і 21% студентів не вважають за потрібне формувати власні комунікативні навички.

Також нами було з'ясовано ставлення студентів до розуміння важливості комунікації у професійній діяльності вчителя. Визначено, що 42% студентів вважали комунікативну діяльність важливим складником професійної діяльності вчителя, 31% студентів вважали комунікативну діяльність

другорядною у професійній діяльності, а 27% – не надали великого значення комунікації, вважаючи що вона не впливає на успішність професійної діяльності.

Підсумовуючи результати даного опитування, ми зробили такі висновки:

- студенти не у повній мірі усвідомлювали актуальність проблеми формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності, не мали достатнього запасу знань із організації комунікації та досвіду професійно-педагогічної комунікації;
- викладачі надавали перевагу формуванню знань із фахових дисциплін, при цьому не акцентуючи увагу на формування професійно-педагогічної компетентності;
- формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності у вищих начальних закладах залежить від ставлення студентів та від розуміння важливості комунікації.

Можемо стверджувати, що формуванню професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя приділяється недостатньо уваги у процесі фахової підготовки, а якщо цей аспект професійної діяльності розглядається, то це відбувається фрагментарно.

З метою проведення зрізу рівня сформованості професійної комунікативної компетентності майбутніх учителів було проведено дослідження наявності мотивів та потреб у розвитку професійних комунікативних умінь – за допомогою тесту для визначення потреби у спілкуванні (ПС) (Ю. Орлов, В. Шкуркін, Л. Орлова). Студентам була запропонована анкета (див. Дод. Р), що складалася із 33 питань, на які потрібно було відповісти «так» чи «ні». Обрахунки результатів проводились за спеціальною шкалою, відповідно до якої можна було отримати такі результати: до 22 балів – низький рівень, 23-25 балів – нижче середнього, 26-27 – середній, 28-29 – вище середнього та 30-33 балів – високий. Оскільки у нашому дослідженні було виділено лише три рівні – високий, середній, низький, ми

змінили результати досліджень: до 22 балів – низький рівень, 23-29 – середній рівень та 30-33 – високий рівень.

Надалі ми перевіряли наявність стійкого інтересу до педагогічної комунікації та потреби в систематичному спілкуванні з дітьми, завдяки тесту «Самооцінка професійно-педагогічної мотивації (адаптовано Н. Фетискіним)». Мета перевірки полягала в з'ясуванні того, чи усвідомлюють себе студенти майбутніми вчителями та чи спроможні вони до самооцінки власної педагогічної діяльності. Студентам була запропонована анкета, що складалась із 18 пунктів (див. Дод. С). Обрахунки проводились за спеціальними шкалами. Якщо кількість набраних балів була 5 і менше, діагностувався низький рівень професійно-педагогічної мотивації, 6-10 – середній рівень професійно-педагогічної мотивації та 11 і більше балів – високий рівень професійно-педагогічної мотивації.

Наступною категорією ми визначили прагнення до самовдосконалення та підвищення власного рівня сформованості професійно-педагогічної комунікативної компетентності. За допомогою методу експертних оцінок та методики «Шкала оцінки потреби в досягненні» (Ю. Орлов) (див. Дод. Т). Студенти давали відповіді «так» або «ні»; за кожний бал, що збігався з ключем, вони отримували 1 бал. Отримані дані диференціювалися за рівнями: висока потреба – (23–33 бали), достатня (середня у нашому випадку) потреба – 131 (12–22 бали), низька потреба – (1–11 балів).

Здобуття даних на здатність до вільного використання професійно-педагогічної лексики відповідно до конкретної ситуації відбувалось за допомогою методики комунікативної соціальної компетентності (КСК). Студентам було запропоновано тест (див. Дод. У), що містить 100 питань із варіантами відповідей (а, б, в). Результати рахувались за спеціальними шкалами та кореляційними обрахунками балів. Загальний рівень за методикою оцінювався: 5-7 балів – низький рівень, 8-12 – середній та 16-20 – високий рівень (див. Дод. У).

Також за допомогою методу спостереження ми сліdkували за роботою та взаємодією студентів під час практичних занять та визначили рівень сформованості професійної комунікативної компетентності та надали пояснення визначеного рівня для кожної групи студентів.

Другий етап експериментальної роботи – формувальний експеримент включав запровадження технології формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя.

Дана технологія передбачала дотримання теоретично обумовлених етапів підготовки, застосування обґрунтованих форм, методів, прийомів роботи та різноманітних творчих завдань.

Проведення діалогів і дискусій дозволило студентам здобути досвід використання різноманітних технік постановки запитань: діалогічність (пояснення та докази надаються при орієнтації на розуміння співрозмовника, що сприяє прийняттю обдуманих висновків та рішень), управління бесідою, фігури переконання (риторичні запитання, промова заперечення та власна відповідь на нього).

Отже, при формуванні професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя головна увага приділялась відпрацюванню практичних умінь та навичок. У процесі реалізації формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя домінував комплекс активних методів навчання: діалогічно-дискусійні (бесіди, виконання професійно спрямованих вправ, які реалізовувалися під час проведення практичних занять).

Спостереження за діяльністю студентів дозволило зробити висновок про доцільність запровадження обґрунтованої технології у навчальний процес. Згідно з метою й завданнями контрольного етапу дослідно-експериментальної роботи проведено виміри, які надали змогу отримати кількісне вираження якісних змін сформованості професійної комунікативної компетентності, що відбулися у процесі запровадження розробленої технології. Результати експериментально-дослідної перевірки ефективності реалізації даної технології представлені в наступному параграфі.

3.2 Аналіз результатів експериментальної роботи

Відповідно до мети та завдань констатувального і формувального етапів експериментальної частини дослідження, була розроблена методика контрольного етапу експерименту, яка дозволила виявити кількісні характеристики досліджуваних процесів.

Діагностичний аналіз здійснювався за допомогою експериментальних методик, які включали опитування, тестування, протоколювання, спостереження, результати виконання творчих завдань. Ефективність сформованості професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов визначалася на основі порівняння даних констатувального і контрольного етапів у двох групах: контрольній та експериментальній.

Для кількісного вираження результатів використовувались: Тест для визначення потреби у спілкуванні (ПС) (Ю. Орлов, В. Шкуркін, Л. Орлова); Самооцінка професійно-педагогічної мотивації (адаптовано Н. Фетіскіним); Методика «Шкала оцінки потреби в досягненні» (Ю. Орлов); спостереження. Результати проведеного дослідження наведені у табл. 3.2.1

Таблиця 3.2.1

Рівні сформованості професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя на початку експерименту (за рівнем мотивації)

група					
контрольна			експериментальна		
низький	середній	високий	низький	середній	високий
65%	25%	10%	70%	22%	8%

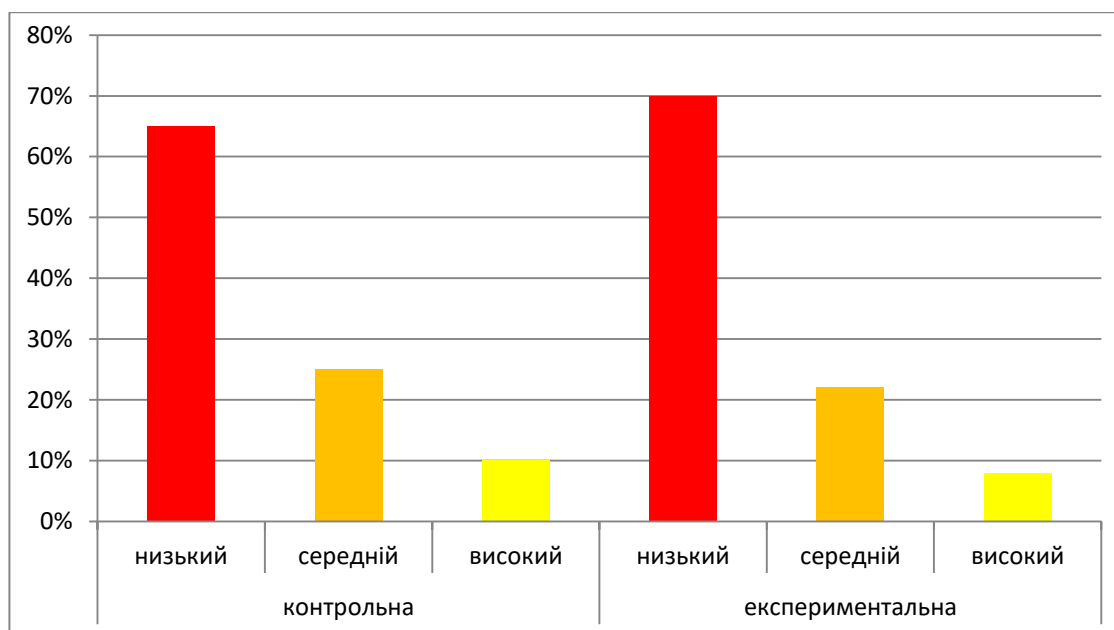

Рис. 3.2.1 Діаграма сформованості професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя на початку експерименту (за рівнем мотивації)

Проведене дослідження дозволило зробити висновок, що переважна більшість студентів (65% контрольної групи і 75% експериментальної групи) мають низький рівень мотивації та потреби у розвитку професійних комунікативних умінь, не мають стійкого інтересу до педагогічної комунікації, не мають сформованого бажання до самовдосконалення та підвищення власного рівня професійної комунікативної компетентності.

Також було перевірено здатність до вільного використання професійно-педагогічної лексики відповідно до конкретної ситуації та уміння встановлювати та підтримувати необхідні контакти із суб'єктами навчально-виховного середовища, за допомогою методики комунікативної соціальної компетентності (КСК) та спостереження за діяльністю студентів.

Таблиця 3.2.2

Рівні сформованості професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя на початку експерименту (за рівнем розвитку використання професійної лексики)

група					
контрольна			експериментальна		
низький	середній	високий	низький	середній	високий
75%	17%	8%	80%	13%	7%

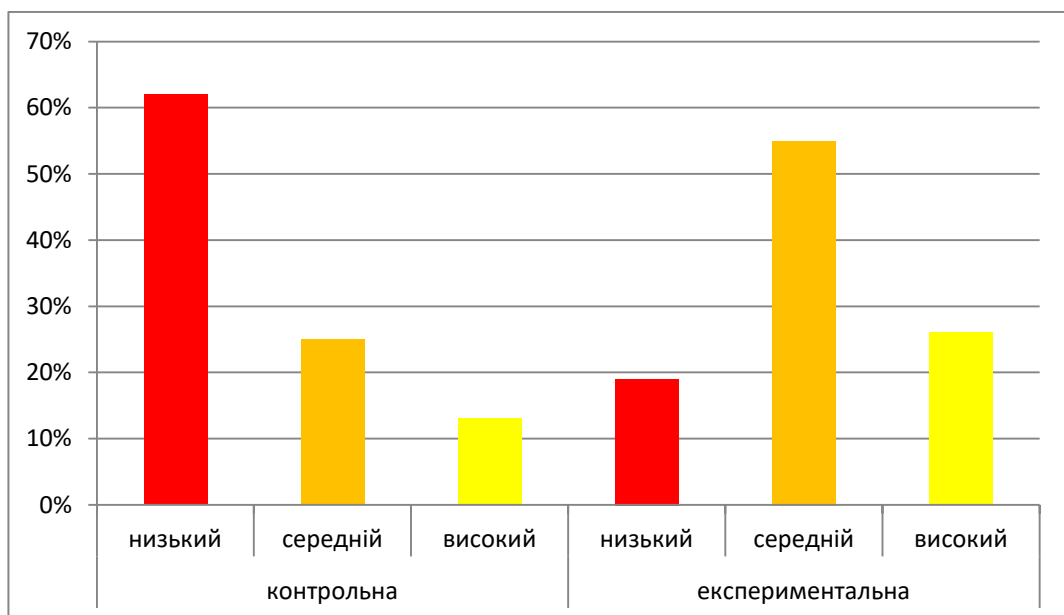

Рис. 3.2.2 Діаграма сформованості професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя на початку експерименту (за рівнем розвитку використання професійної лексики)

Результати дослідження дозволили констатувати, що більшість студентів не володіє здатністю до вільного використання професійно-педагогічної лексики згідно із заданою ситуацією, а також у більшості респондентів не сформовані навички встановлення та підтримування потрібних контактів із суб'єктами навчально-виховного процесу.

Зведені результати сформованості професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов на початку експерименту наведені в таблиці 3.2.3.

Таблиця 3.2.3

Рівні сформованості професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя на початку експерименту

Характеристики	група					
	контрольна			експериментальна		
	низький	середній	високий	низький	середній	високий
за рівнем мотивації	65%	25%	10%	70%	22%	8%
за рівнем розвитку використання професійної лексики	69%	20%	11%	71%	19%	10%
Узагальнений показник	67%	22.5%	10.5%	70.5%	20.5%	9%

Протягом останнього етапу було проведено дослідження сформованості професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя за показниками, що використовувались на початку експериментальної роботи. Дані розподілу студентів за високим, середнім і низьким рівнем сформованості професійної комунікативної компетентності засвідчили якісні зміни, які відбулися у структурі експериментальної групи.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що 86% студентів експериментальної групи мають середній та високий рівні сформованості потреби у розвитку професійно-педагогічних комунікативних умінь, стійкий інтерес до педагогічної комунікації, також можемо спостерігати підвищення власного рівня сформованості професійної комунікативної компетентності, тоді як у контрольній групі цей показник залишився практично незмінним. Наступна діаграма в повній мірі відображає та яскраво свідчить про позитивні зрушення у експериментальній групі стосовно сформованості професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов.

Таблиця 3.2.4

Рівні сформованості професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя на контрольному етапі (за рівнем мотивації)

група					
контрольна			експериментальна		
низький	середній	високий	низький	середній	високий
60%	27%	13%	14%	65%	21%

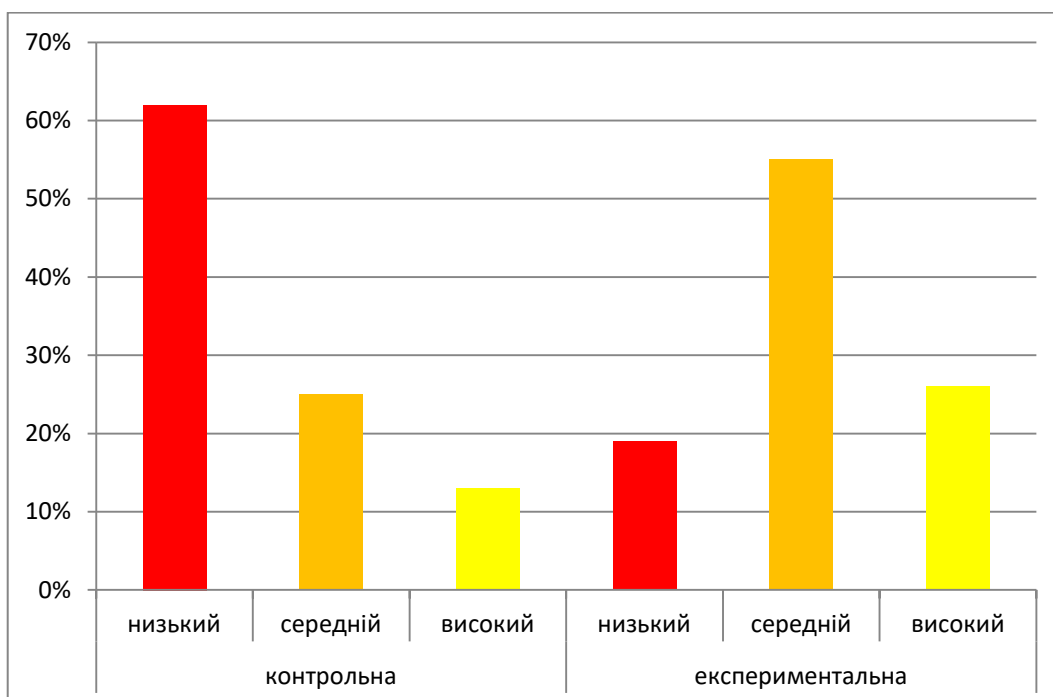

Рис. 3.2.3 Діаграма сформованості професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя на початковому етапі експерименту (за рівнем мотивації)

Аналіз отриманих результатів дозволяє зробити висновок, що 26% студентів експериментальної групи володіє високим, а 55% – середнім рівнем знань професійно-педагогічної лексики відповідно до конкретної ситуації та здатності встановлювати та підтримувати необхідні контакти із суб'єктами навчально-виховного процесу, тоді як у контрольній групі ці показники відповідно становлять 13% і 25%.

Таблиця 3.2.5

Рівні сформованості професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя на контрольному етапі (за рівнем розвитку використання професійної лексики)

група					
контрольна			експериментальна		
низький	середній	високий	низький	середній	високий
62%	25%	13%	19%	55%	26%

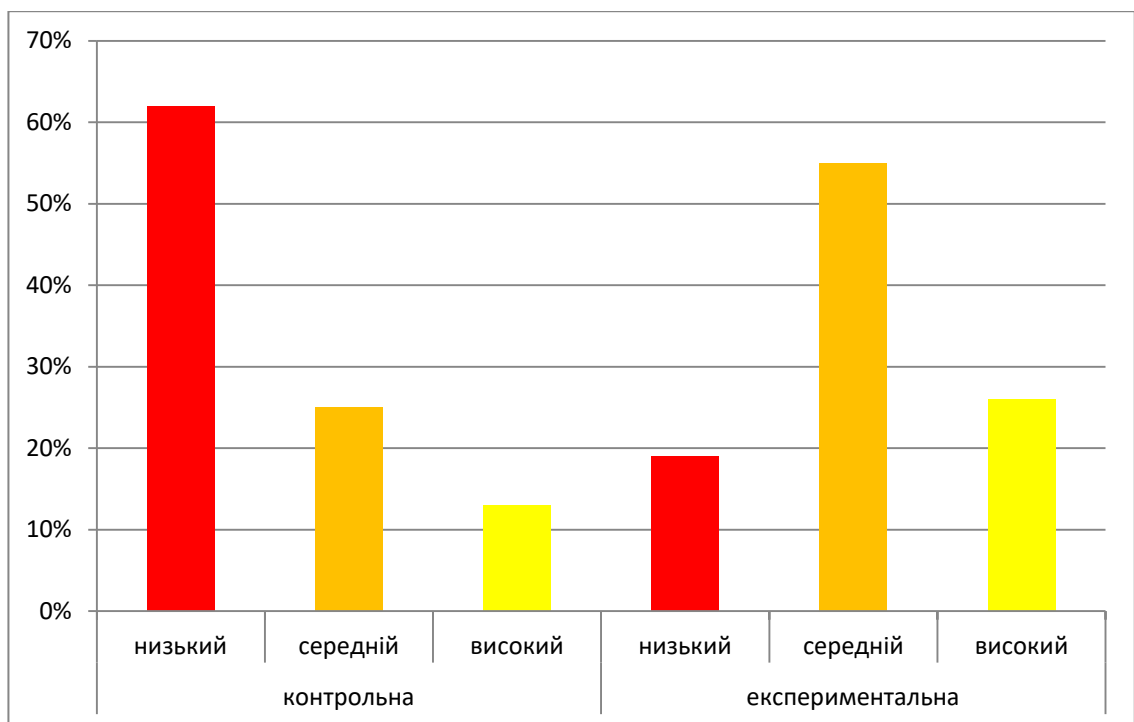

Рис. 3.2.3 Діаграма сформованості професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя на початку експерименту (за рівнем розвитку використання професійної лексики)

Результати експериментальної роботи свідчать про ефективність впровадженої технології формування професійної комунікативної компетентності. Кількісні показники яскраво ілюструють позитивні зрушення в експериментальній групі.

Можна вважати, що дана технологія формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя мала найбільший вплив

на студентів з низьким рівнем підготовки, котрі, завдяки отриманим знанням та власній ініціативі, піднялися на вищий рівень сформованості професійної комунікативної компетентності та кількість студентів з низьким рівнем стрімко зменшилась.

Порівняльний аналіз рівнів сформованості професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя у експериментальній і контрольній групах засвідчив, що впровадження технології формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя сприяла підвищенню рівнів сформованості професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов.

Порівняльний аналіз розподілу студентів за високим, середнім та низьким рівнем сформованості професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя продемонстрував, що до експерименту основна маса студентів контрольної та експериментальної груп мали низький рівень сформованості професійної комунікативної компетентності. Високий рівень сформованості виявили лише окремі студенти, котрі вирізнялися своєю ерудованістю та загальними здібностями.

Після проведення педагогічного експерименту розподіл студентів за високим, середнім і низьким рівнем суттєво змінився. Для перевірки отриманих під час формувального експерименту висновків і підтвердження гіпотези дослідження, проведено статистичний аналіз.

Рівні сформованості професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя

Характеристики	контрольна група						експериментальна група					
	до експерименту			після експерименту			до експерименту			після експерименту		
	низький	середній	високий	низький	середній	високий	низький	середній	високий	низький	середній	високий
за рівнем мотивації	65%	25%	10%	60%	27%	13%	70%	22%	8%	14%	65%	21%
за рівнем розвитку використання професійної лексики	69%	20%	11%	62%	25%	13%	71%	19%	10%	19%	55%	26%
Узагальнений показник	67%	22.5%	10.5%	61%	26%	13%	70.5%	20.5%	9%	16.5%	60%	23.5%

Ефективність технології доведена, адже спостерігається суттєве підвищення рівня сформованості професійної комунікативної компетентності: зросла мотивація та потреби у розвитку власних професійно-педагогічних умінь; у більшості студентів сформований стійкий інтерес до педагогічної комунікації, прагнення до самовдосконалення та підвищення власного рівня сформованості професійної комунікативної компетентності.

Результати проведеного дослідження дозволяють стверджувати, що студенти експериментальної групи уміють встановлювати та підтримувати необхідні контакти зі всіма суб'єктами навчально-виховного середовища, володіють здатністю до вільного використання професійно-педагогічної лексики відповідно до конкретної ситуації.

Висновки до 3 розділу

З метою перевірки гіпотези щодо цілісності та поетапності технології формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя було проведено педагогічний експеримент, у якому брали участь студенти 1 курсу Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (факультет іноземних мов). У дослідженні обґрунтовано доцільність проведення педагогічного експерименту, у ході якого з'ясовано динаміку сформованості професійної комунікативної компетентності майбутніх

учителів за визначеними критеріями. У ході експериментальної роботи було сформовано експериментальну та контрольну групи.

Педагогічний експеримент включав констатувальний, формувальний і підсумковий етапи науково-педагогічного пошуку. Результати експериментальної роботи засвідчили ефективність упровадженої технології формування професійної комунікативної компетентності. Кількісні показники яскраво проілюстрували позитивні зрушення в експериментальній групі. За рівнем мотивації кількість студентів з низьким рівнем значно зменшилась – на початку експерименту вона становила 70 %, а наприкінці – 14%, за рівнем розвитку використання професійної лексики – на початку був 71%, наприкінці – 19%, тоді як контрольна група не продемонструвала значного підвищення загального рівня сформованості професійної комунікативної компетентності.

ВИСНОВКИ

Одержані в процесі роботи результати дозволяють зробити такі висновки:

1. Конкретизовано та модифіковано поняття «іншомовна комунікативна компетентність» як інтегративного особистісно-професійного утворення, яке втілюється в психологічній та технічно-операційній готовності особистості до виконання продуктивної та ефективної професійної діяльності із використанням засобів іноземної мови або ж в умовах іншомовної культури, що забезпечує ефективну взаємодію з навколишнім середовищем.

2. На основі специфіки комунікативної діяльності вчителя обґрунтовано структуру комунікативної компетентності майбутнього вчителя, що включає: лінгвістичну компетенцію, тематичну компетенцію, прагматичну компетенцію, соціокультурну компетенцію, компенсаторну компетенцію, навчальну компетенцію, комунікативну компетенцію.

3. Розроблено критерії (індивідуальний та інтелектуальний) та показники сформованості професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя, які визначалися за трьома рівнями (низький, середній, високий).

4. Розроблено та експериментально перевірено ефективність технології формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя. Доведено, що використання активних методів роботи сприяє діалогічній суб'єкт-суб'єктній взаємодії викладача та студентів і формує ціннісні установки.

5. Результати діагностики рівнів сформованості професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутніх учителів засвідчили, що у студентів експериментальної групи простежується позитивна динаміка сформованості всіх її компонентів, що свідчить про ефективність технології.

Список використаної літератури

1. Бідюк Н. М. Комунікативна компетентність майбутнього вчителя філолога: зміст та структура / Н. М. Бідюк // Інформаційно– комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: Збірник наукових праць третьої Міжнародної науково– практичної конференції (12 – 14 листопада 2012р.). – Львів, 2012. – С. 158 – 160.
2. Білан Н. І. Комунікативний метод навчання іноземних мов студентів немовних ВНЗ / Н. Білан // Молодь і ринок. – 2012. – № 5. – С. 149– 153.
3. Бондар С. Компетентність особистості – інтегрований компонент навчальних досягнень учнів / С. Бондар // Біологія і хімія в школі. – 2003. – № 2. – С. 8– 9.
4. Боровець О. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки / О. В. Боровець // Інноватика у вихованні. – 2016. – Вип. 4. – С. 82– 89.
5. Бутенко Н. Комунікативна майстерність викладача: навч. пос. / Н. Бутенко. – К. : КНЕУ, 2005. – 336 с.
6. Введенский В. Н. Моделирование профессиональной компетенции педагога / В. Н. Введенский // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 51– 55.
7. Вербицкий А. А. Личностный и компетентностный подходы в образовании / А. А. Вербицкий, О. Г. Ларионова. – М.: Логос, 2011. – 336 с.
8. Волкова Н. П. Педагогіка : навчальний посібник / Н. П. Волкова. – Київ : Академвидав, 2007 . – 615 с.
9. Вторнікова Ю. С. Модель формування професійно– комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів / Ю. С. Вторнікова // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 110. – С. 188– 193.

10. Вятютнев М.Н. Традиции и новации в современной методике преподавания русского языка / М.Н. Вятютнев // Научные традиции и новые направления в преподавании русского языка и литературы. – М., 1986. – 34 с.
11. Державний стандарт базової і повної середньої освіти від 23 листопада 2011 р. № 1392. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>
12. Діордіященко О. Формування професійної компетентності вчителя іноземних мов на сучасному етапі / О. Діордіященко // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Філологічні науки. – 2010. – Вип. 89(2). – С. 290– 294.
13. Добротвор О. Методи оцінювання комунікативної компетентності / О. Добротвор // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія. – 2013. – Вип. 26. – С. 239– 243.
14. Емельянов Ю.Н. Активное социально - психологическое обучение / Ю.Н.Емельянов. – Л.: Изд- во ЛГУ, 1985. – 168 с.
15. Жуков Ю.М. Диагностика и развитие компетентности в общении. / Ю.М.Жуков, Л.А.Петровская, П.В. Растенников – М.: Изд- во МГУ, 1990. – 104 с.
16. Заброцький М. М. Топографія комунікативної компетентності педагога. / М. М. Заброцький // Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць / Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України, Київ, 2009.– Вип. 7: Еко (19). – С. 272– 276.
17. Заброцький М. М. Диагностика сформованості та розвитку комунікативної компетентності учителя. / М. М. Заброцький, В.М. Трохименко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка – 2000.– Вип. 6.– С. 234– 236.
18. Заброцький М. М. Технологія розвитку комунікативної компетентності вчителя / М. М. Заброцький // Практична психологія та соціальна робота. – 2007 – №7. – С. 31– 34.

19. Заброцький М. М. Особливості педагогічного оцінювання особистості учнів / М. М. Заброцький // Наукові студії із соціальної та політичної психології. – 2011. – Вип. 28. – С. 26– 32.
20. Заброцький М.М. Екопсихологічні аспекти праці вчителя / М. М. Заброцький // Еколого - психологічні чинники сучасного способу життя: колективна монографія / за наук. ред. Ю.М.Швалба. – К.: Педагогічна думка, 2008. – С.162– 197.
21. Заброцький М.М. Особливості самоставлення педагогів-початківців / М. М. Заброцький // Актуальні проблеми психології. Екологічна психологія: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – Т.7, вип.15. – Київ: Логос, 2008. – С. 89– 92.
22. Заброцький М.М. Педагогічна психологія: курс лекцій / М. М.Заброцький. – К.: МАУП, 2000. – 100 с.
23. Заброцький М. М. Топографія комунікативної компетентності педагога / М. М. Заброцький // Актуальні проблеми психології: зб. наукових праць / Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – 2009 – Вип. 7 (19) – С. 272– 276.
24. Задунайська Ю. В. Humanism in Language Teaching / Ю. В. Задунайська // Цінності гуманістичної освіти: зб. ст. – Л.: Каменярь, 2009. – С. 215 – 226.
25. Задунайська Ю. В. Формування іншомовної комунікативної компетентності у вищих навчальних закладах педагогічного профілю / Ю. В. Задунайська // Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей: Збірник наукових статей / за загальною редакцією І. Ю. Сковронської. – Львів: ЛьвДУВС, 2015. – С. 50 – 56.
26. Задунайська Ю. В. Формування професійної компетентності вчителя іноземної мови початкової школи / Ю. В.Задунайська // Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2015. – Випуск 11. – С. 105 – 110.

27. Зарічанська Н. В. Реальний стан готовності вчителів філологічних дисциплін до інноваційної діяльності / Н. В. Зарічанська // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2012. – Вип. 29. – С. 374–380.
28. Зарічанська Н. Використання активних методів навчання у професійній підготовці студентів - філологів / Н. Зарічанська // Педагогіка і психологія проф. освіти. – 2009. – № 5. – С. 41–46.
29. Зарічанська Н. Ключові компетенції вчителів - філологів у сучасній педагогічній парадигмі / Н. Зарічанська // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2014. – № 4. – С. 80–86.
30. Зарічанська Н. Формування у майбутніх педагогів - філологів професійних умінь і навичок: компетентнісний підхід / Н. Зарічанська // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2014. – №5. – С. 89–94.
31. Захаров В.П. Социально - психологический тренинг. / В. П. Захаров, Н.Ю. Хрящева – Л.: Изд-во ЛГУ, 1989. – 55 с.
32. Изаренков Д.И. Базисные составляющие коммуникативной компетенции и их формирование на продвинутом этапе обучения студентов нефилологов / Д.И. Изаренков // Русский язык за рубежом. – 1990. – №4. – С. 54–60.
33. Іванова І. Ф. Вплив рівня розвитку комунікативних здібностей на формування професійної спрямованості / І. Ф. Іванова // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського: зб. наукових праць/ за ред. С. Д. Максименка, Н.О. Євдокимової.– Т. 2. – Вип. 10(91). — Миколаїв, 2013 .– С.121– 125.
34. Іванова І. Ф. Дослідження комунікативної компетентності студентів педагогічних спеціальностей / І. Ф. Іванова // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського:

збірник наукових праць. ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ. – Т. 2. – Випуск 12 (103).– Миколаїв, 2014.– С. 96– 99

35. Іванчук Г. Іншомовна комунікативна компетентність як складова професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови / Г. Іванчук // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2016. – № 4. – С. 267– 274.

36. Казарцева М.О. Культура речевого общения: теория и практика обучения: учеб. пособие / О.М. Казарцева. – 2– е изд. – М. : Флинт, Наука, 1999. – 499 с.

37. Калита Н. Підготовка вчителя початкової школи в контексті сучасних освітніх парадигм / Н. Калита // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. зб. наук. праць. – 2015. – Вип. 14. – С. 265–270.

38. Касярум К. Комунікативна компетентність викладача вищої школи / К. Касярум // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – Донецьк, 2013. – Випуск 2 (15). – С. 24 – 27.

39. Кипиченко Н. Комунікативна компетентність майбутнього вчителя початкової школи як психолого– педагогічна проблема / Н. Кипиченко // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2012. – Вип. 36. – С. 274– 279.

40. Кічук Н.В. Проблеми застосування компетентнісного підходу у вищій технічній школі / Н.В. Кічук // Вісник Черкаського університету. Випуск 179. – Черкаси: вид. від. ЧНУ, 2010. – С. 22– 25.

41. Коваль Л.В. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: технологічна складова: монографія / Л.В. Коваль. – Донецьк: Юго - Восток, 2009. – 375 с.

42. Кравченко-Дзондза О.Е. До проблеми формування комунікативної компетентності в майбутніх учителів початкової школи / Олена Кравченко-Дзондза // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки / ред. рада: І. Коцан (гол. ред.), А. Цьось, С. Гаврилюк та ін. – 2014. – №6 (283). – С. 156– 160.

43. Кравченко-Дзондза О.Е. Модель формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів початкових класів у процесі професійної підготовки / О. Кравченко– Дзондза // Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогіка» / ред. кол. Н. Скотна, М. Чепіль та ін. – Дрогобич: Вид. відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2015. – Вип.31. – С. 177–186.
44. Кравченко-Дзондза О.Е. Формування комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення дисциплін філологічного циклу / Олена Кравченко– Дзондза // Молодь і ринок: Щомісячний науково–педагогічний журнал / ред. кол. : М. Вачевський (гол. ред.), Н. Примаченко, Н. Скотна та ін. – 2014. – №7 (114). – С. 98– 102.
45. Кузовлев В. П. Современные технологии профессиональной подготовки учителя иностранного языка: учебное пособие /. В. П. Кузовлев, В. Н. Карташова. – М.: МГУ, 2004.
46. Лазаренко С. В., Шамсітдінов А. Використання сучасних засобів інформаційно-комунікативних технологій у процесі викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: збірник наукових праць / укладачі: І. В. Ковальчук, О. Ю. Костюк, С. В. Новоселецька. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. – Вип. 52. – С.157– 160.
47. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. / Б.Ф. Ломов. – М.: Наука, 1984. – 449 с.
48. Максименко С. Технологія спілкування (комунікативна компетентність учителя: сутність і шляхи формування) / С. Максименко, М. Заброцький. – Київ : Главник, 2005. – 112 с.
49. Максимова О.О. Комунікативна компетентність вчителя початкової школи / О.О.Максимова // Молодь і ринок: щомісячний науково–педагогічний журнал. – Дрогобич: Вид-во Дрогобицького державного

педагогічного університету імені Івана Франка, 2016. – № 5 (136). – С. 59 – 63.

50. Мартиненко С. Сучасні підходи до формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи / С. Мартиненко, Н. Кипиченко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки: педагогічні науки – Вип.14. – С. 85–89.

51. Мартиненко С.М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: [монографія] / С.М. Мартиненко. – К. : КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2008. – 434 с.

52. Мархева О. Є. Компетентності як структурні компоненти професійних кваліфікацій учителів іноземних мов / О. Є. Мархева // Науковий вісник Кременецького обласного гуманітарно– педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка. Сер. : Педагогіка. – 2013. – Вип. 1. – С. 98–103.

53. Медведєва С.О. Шляхи формування соціокультурних компетенцій // Сучасні напрямки викладання гуманітарних дисциплін у середніх та вищих навчальних закладах: мова, література, історія: матеріали II Міжнародної наукової конференції 25– 26 квітня 2012 р., Горлівка: Вид-во ГДППМ, 2012. – С. 223– 225.

54. Мусатов С. Психологічний вимір педагогічної комунікації / С. Мусатов // Психолого-педагогічні та культурологічні питання гуманізації освіти: зб. наук. статей. – Рівне : Вид. О. Зень, 2007. – С. 74–81.

55. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>

56. Нестерова И.Н. Формирование коммуникативной компетентности у студентов педвуза средством решения ситуативных коммуникативных задач: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. психол. наук: спец.: 19.00.07 – «педагогическая психология» / И.Н. Нестерова; Башкирский

государственный педагогический университет им. М. Акмуллы. – СПб, 2007. – 19 с.

57. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу / С. Ю. Ніколаєва // Іноземні мови. – 2010. – № 2. – С.11–17.

58. Оліяр М.П. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів у процесі їх лінгвістичної підготовки / М.П. Оліяр // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія "Філологічні науки. Літературознавство.– Вип.14.– Луцьк, 2012.– с. 94– 99.

59. Павленко О.О. Формування комунікативної компетенції фахівців митної служби в системі неперервної професійної освіти: автореф. дис....д-ра пед. наук. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / О.О. Павленко. – К., 2005. – 40 с.

60. Паласюк М.Формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів вищих технічних закладів освіти / М. Паласюк // Людинознавчі студії. Педагогіка. – 2014. – Вип. 29(1). – С. 144– 154.

61. Пассов В. И. Коммуникативный метод обучения иному язычному говорению: учебное пособие / В. И. Пассов. – М.: Просвещение, 1991. – 223с.

62. Петровская Л.А. Компетентность в общении: социально–психологический тренинг. – М.: Изд– во МГУ, 1989. – 216 с.

63. Петрушин С.В. Психологический тренинг в многочисленной группе (методика развития компетентности в общении в группах от 40 до 100 человек). – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2000. – 256 с.

64. Рурік Г.Л. Комунікативна компетентність як складова професійної майстерності учителя та засіб побудови гуманних взаємин між учасниками навчально– виховного процесу / Г.Л. Рурік // Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах вищого навчального закладу: наук. пос. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. – С. 344 – 380.

65. Рутецький, Р. В. Комунікативна компетентність як сутнісна складова професійної компетентності майбутнього вчителя музики / Р. В. Рутецький // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка. – 2012. – № 5. – С. 16–20.
66. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підруч. для студ. пед. Ф-тів / О.Я. Савченко. – К. : Абрис, 1997. – 416 с.
67. Северіна Т. Іншомовна професійна підготовка майбутніх педагогів в умовах запровадження нового державного стандарту / Т. Северіна // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2014. – № 9(1). – С. 274–280.
68. Секрет І. В. Іншомовна професійна компетентність: проблема визначення : [Електронний ресурс] / І. В. Секрет. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/322/84>
69. Ставицька І. В. Іншомовна компетентність: місце дефініції у термінологічному полі сучасних наукових суджень / І. В. Ставицька // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2013. – № 4 (30). – С. 280–286.
70. Сура Н. А. Іншомовна професійна компетентність: головні принципи та компоненти процесу навчання професійно-орієнтованого спілкування / Н. А. Сура // Вісник Луганськ. держ. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. – 2003. – № 4 (60). – С. 190 – 192.
71. Тадеєва М. І. Формування педагогічної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов: європейський вимір. / М. І. Тадеєва // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – №5 (13). – Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>.
72. Тамбовкина Т. Ю. Самообучение иностранным языкам в языковом вузе: концепция учебного курса / Т. Ю. Тамбовкина // Иностранные языки в школе. – 2007. – №8. – С. 77–84.

73. Федоренко Ю.С. Комунікативна компетенція як найважливіший елемент успішного спілкування / Ю.С. Федоренко // Рідна школа. – 2002. – № 1. – С. 63–65.
74. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С.58– 64.
75. Ціпан Т. С. Професійна компетентність сучасного вчителя / Т. С. Ціпан // Інноватика у вихованні: збірник наукових праць. Вип. 3. – Рівне: РДГУ, 2016.– С. 245– 253.
76. Чорна О. О. Особливості та практика формування іншомовної комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей) / О. О. Чорна // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. – 2013. – Вип. 22. – С. 230–237.
77. Bakic-Tomic L. Elements of teacher communication competence: An examination of skills and knowledge to communicate / L. Bakic-Tomic, J. Dvorski, A. Kirinic // International Journal of Research in Education and Science (IJRES). – 2015. – 1(2). – С. 157– 166.
78. Canal M. From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy / M. Canal // Richards J. and Schmidt R., (eds.) Language and Communication. – London: Longman, 1983. – P. 2–27.
79. Clare A. Speakout. Advanced.: Flexi Coursebook 1. Pack / Antonia Clare, J. J. Wilson. – 2nd Edition.– Longman (Pearson Education), 2016.– 276 p.
80. Clare A. Speakout. Upper– Intermediate: Flexi Coursebook 2. Pack / Antonia Clare, J. J. Wilson. – 2nd Edition.– Longman (Pearson Education), 2016. – 297 p.
81. Communication competence defined! Dr Lane’s Perspective. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uky.edu/~drlane/captone/commcomp.htm>

82. Guidelines for a language and culture learning program, by Carol J. Orwig is an extract from the LinguaLinks Library, Version 3.5, published on CDROM by SIL International. – 1999.
83. Hymes D. On Communicative Competence / D. Hymes. – Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1971. – 174 p.
84. Hymes D. On Communicative Competence. In J.B.Pride and J.Holmes (eds.), Sociolinguistics. Harmondsworth: Penguin. – 1972. – P. 269 – 293.
85. Petkutė Rūta The communicative competence of the language teacher? // Santalka. Filologija. Edukologija, 2010, t. 18, nr. 2. ISSN 1822– 430X print/1822– 4318 online. – c. 77 – 84.
86. Rivers, W.M. Teaching Foreign– Language Skills / W.M. Rivers. – Chicago: The University of Chicago Press, 1981. – 576 c.
87. Savignon S. Evolution of Communicative Competence The ACTFL Provisional Proficiency Guidelines / S. Savignon // The Modern Language Journal. – 1995. – Vol. 95. – P. 129–134.
88. The European Indicator of Language Competence. Report from the Educational Council to the European Council. Barcelona, March 2002: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.edu.languagelearning.com.ua>.

ДОДАТКИ

Додаток А

The novelty factor

We've all been there ... You're standing in the supermarket looking at shelves of food and a product with 'new' written on it pops out at you.

You read the label and, before you know it, it's sitting in your shopping trolley. You have just been seduced by the 'novelty factor' – the need to try something new at least once.

This well-known marketing strategy works on the premise that if it's new, it must be better. But how does this really work and how come we fall for it every time? One of the reasons, of course, is that new things are often cheaper. Next to the 'new' sign there may be a sticker saying 'introductory offer' or something similar.

And then we are naturally curious to try out something different as we are bored by the same old purchases.

There's new and then there's 'almost new', or 'the old reinvented', which I see as dressing up a familiar brand in a new 'costume'. So, if you are a fan of Oreo biscuits, you will also be persuaded to try Oreo ice cream and Oreo milkshakes, as well as all the limited-edition cookie flavours released on a monthly basis. New hybrids are everywhere in the food industry. Think about the recently invented 'cronut' – it's half-croissant, half-donut! And you can find that same idea with pets – notice the success of the new 'Labradoodle' dog breed – so cute because it's half-Labrador, half-Poodle!

We can clearly see how the novelty factor works in these contexts, but it may be more imperceptible in other industries. What about your mobile phone, for example? Many consumers have criticised manufacturers for making their products deliberately difficult to repair. This forces consumers to upgrade to the new version more quickly than they would like to. Here, 'planned obsolescence' – designing a product with a short life so it becomes no longer functional – would appear to be the norm.

The novelty factor is all around us, yet it's sometimes difficult to spot. Every year, your football team has a new design of shirt for you to buy, and your favourite car manufacturer brings out a new model that makes your car look pathetic. The pressure to consume is high!

If you're hooked on novelty, just remember: if it's new, it's not always going to be better. It may be hard to admit it, but you can always stick with what you know.

Додаток Б

The New Radio

You are on the bus and the person in front of you is wearing headphones and shaking their head to a rhythm. It would be hard to guess their musical taste but it's likely they are listening via a music streaming service. In the UK last year, more than 20 billion tracks were streamed, and the figure is rising rapidly with 500 million songs being streamed online in the UK in a single week.

It's easy to see the advantages of streaming over downloads – you can search millions of tracks, customise – creating and sharing playlists socially – and find out about new groups and singers. You can also listen anywhere you like if you have an internet connection. If you don't, many streaming services now offer a temporary downloading service. It's no surprise that people call it 'The New Radio' or 'The Universal Jukebox' and that Facebook, Google and Apple have all launched their own versions.

Consumers are generally content (a subscription costs about €10 a month) but artists lose out on royalties. Apparently, an artist can expect to get only €0.0010 from a single play on a streaming service after the music label takes its share. That means for a solo music artist to earn a U.S. monthly minimum wage of €1,060 they would need to get around 1.2 million plays.

As a result, well-known musicians such as Taylor Swift, Radiohead and Coldplay have either banned their music from being streamed or have released it physically before allowing it to be streamed. They complain that the system is unethical because music should not be free.

The convenience of streaming is undeniable, but vinyl records (in some ways, the opposite to streaming) have been making a huge comeback in the UK. Even supermarkets have started to sell them! Young people now feel nostalgia for an era that they never knew and love to dig out their parents' old vinyl. They are not content with just listening to music in a 'cloud', they want to have it physically and treasure it. Records, unlike CDs or cassettes, are real objects of desire.

Whatever your opinion, there has been one positive consequence of music streaming: the number of illegal downloads has dropped as people realise they can listen to what they want, when they want, without the time-consuming and dangerous business of stealing entire libraries of music. So, however we listen, at least more of us are doing it legally!

Додаток В

From Book to Film

Some of the best films ever made were based on novels. Clearly, great stories on the page can translate very well to the screen. But book-to-movie adaptations are difficult to do well and not everybody agrees about them. Some people love seeing their favourite characters come to life on screen. Others have their own idea of what characters and places should look like. For them, the adaptation never matches the original story. Here are five of our favourites from the last fifty years.

The Godfather. Everybody says the same thing about Coppola's brilliant crime drama – it is far better than the novel of the same name. The reason lies in the incredible performances by Al Pacino, Marlon Brando and others, which really make these Mafioso characters come to life. Even novelist Mario Puzo admitted that his screenplay was better than his original book!

Apocalypse Now. Another Coppola masterpiece and the most surprising of Vietnam films. This is a very free adaptation of Joseph Conrad's classic novel *Heart of Darkness*, which was set in 19th-century colonial Africa. The book serves merely as the inspiration for this dreamlike dystopian view of the world and a metaphor for the suuering of war.

Jurassic Park Michael Crichton's adventure blockbuster was adapted for film by Steven Spielberg. The film's triumph lies in its remarkable special euects. It was a milestone in cinema history because the dinosaurs were created with amazing computer- generated imagery, which was very new then. For the first time, your fantasies could become a reality.

The Lord of Ring. Before Peter Jackson's films, all attempts to bring Tolkien's Middle Earth to cinematic life had been a disaster. The stunning landscapes – the film was shot in New Zealand – the battle scenes and the imaginative recreation of the characters make this a unique triumph. If only all movie adaptations could be like this one!

Harry Potter. There is plenty of disagreement about these eight film adaptations of J.K. Rowling's cult fantasy novels. Some book fans prefer the first two films' more faithful approach while others like the more stylised later films. As Rowling herself has said, it's hard to fit all of the details of her storylines into less than three hours.

Having said that, there is something thrilling about cinema's attempts to bring those worlds to life.

Додаток Г

The Mobile – Love it or Hate it

Nowadays, the first thing people reach for when they wake up in the morning is their mobile phone. Is this dependence on the mobile good or bad for us? We asked four people what impact mobiles have had on their lives.

Chris

Mobile phones are a key part of our daily lives. They have revolutionised the way we communicate but,

I think, for the worse. As an innovation they are amazing, but the downside is that we depend on them too much. It's almost as if we can't live without them.

I work as a waiter in a restaurant. It's disturbing to see couples not looking at each other or even talking to one another over dinner because they are so absorbed in their phones. That's really sad. Phones are fine if you use them when you need to, but some people just can't turn them off for a moment!

Nancy

I'm an English teacher. Public opinion is against mobile use in education so they don't have a very good reputation and our department has banned them from class. But I don't really understand this. I think mobiles can have a really positive impact. If students used their mobiles correctly, they could be useful for so many activities. For example, you could ask them to find photos on their phones, share them with their classmates and discuss. There's a growing belief among my colleagues that this is the way forward, but we still have a lot of work to do.

Paul

It's clear that mobile phones have transformed the way we live our lives. I am retired and quite new to them still. When I got my first smartphone, I had quite low expectations. But I can't believe how versatile it is. I don't think about using it to make calls anymore,

but everything else – find directions, listen to music, read the paper, take photos, make videos – you see I've got plenty of time to do everything now! They are so popular because we invest so much of ourselves in them. If we lose our phones, we lose part of ourselves.

Valerie

I think mobiles are a terrible invention. I wish nobody had had that bright idea! I am a businesswoman and my problem with them is that people can always reach you. It creates so much stress. People send you an email and expect an immediate response. They text and if you don't reply, they get angry. They send social media updates and if you don't 'like' them within an hour, they get angry. I am so relieved when I get on a plane or go to the cinema and have to turn it on!

My ideal holiday is a place with no internet coverage!

Додаток Д

Voluntourism: The Great Debate

More and more twenty-somethings are spending their gap years doing volunteer work for people less fortunate than themselves, usually in the developing world. It's called volunteer tourism, or 'voluntourism', and it's one of the fastest-growing trends in travel. Here are two diGering opinions about it.

Leo: In favour

I hate the word 'voluntourism' because of its emphasis on the travel side of the experience – 'see the world and help as you do it!' would seem to be the message. OK, it's true that there are volunteer schemes which maximise profits without investing in communities, but a lot of criticism of the idea is unfair and damaging.

For example, there was a great scheme in Uganda that I was involved with where young people built playground facilities and ran sporting projects for primary school children. They managed to do such a good job that it is now self-sufficient, employing a team of young Ugandans as builders. The charity's British founders can now step back and allow the local workers to take over.

I saw young people, like me, from the West, form authentic friendships with the locals, developing emotional attachments to the children and becoming truly invested in their future. Perhaps some will return home and forget the experience, but for many more, it was a life-changing experience. It's important that critics do not group genuine charities

with companies who do very little to help the developing world and put out young people who genuinely want to help.

Martha: Against

When I was twenty-two, I went on a university-organised trip. We were sent to a disadvantaged community in Chad. I taught English in a local school and assisted in building new homes. Interspersed throughout the week we also had souvenir shopping! There were memorable moments but I had the feeling that it was all a bit fake and that the experience just made me feel less guilty about my privileged status.

It seems that voluntourism almost always involves a group of idealistic and unrealistic travellers. They often enter these communities with little understanding of the locals' history, culture and way of life. All they understand is the poverty and the presumed neediness of the community. The western volunteer is a benevolent giver and the community members are supposed to be grateful receivers of charity. I hated that. There is no sense of really helping, really getting integrated into the community. It made me feel very uncomfortable taking photos with children whose names I didn't know.

Volunteers could do more good if they worked at home in a disadvantaged community in a context that they understand. You don't need to fly halfway round the globe to be a good citizen.

Додаток Е

The Power of Image

Today's media is image-driven. Never before has it been so easy to access, compose, manipulate and share images. A particularly powerful image can also trigger a news item and deliver a strong emotional message. The image may stay with us longer than the news story itself. Sometimes, an image can be all that it takes to spread the word and via today's digital media this can happen very quickly. Images can sometimes sum up issues more easily than the written word and they can be understood more quickly.

For example, the tragic image of the body of a three-year-old Syrian boy, washed up near the Turkish resort of Bodrum after a boat of migrants capsized, was powerful enough to alert the whole world to the refugee crisis. The image alone symbolised the crisis. On a much more superficial and sensationalist level, a group selfie posted by Oscars show host Ellen DeGeneres on her Twitter account became the most retweeted image of all time (3.5 million times to date).

It's clear then that an image can spark a mental response from the brain faster and with more impact than text. For this reason, even conventional newspapers in their electronic versions now have regular features called 'The Big Picture' where they feature the most striking images of the moment.

But how do images work? It turns out that we respond to images on three different levels, although we are not aware of this. There is the affective response – how we feel when we see an image and what mental images are conjured up immediately. Then, there's the compositional response – how we take in all the different elements in the image, how

the image is framed and what is in the foreground and background. Finally, there is the critical response, when we try to work out what message the image is transmitting. Quite a few images can be difficult to understand at first sight.

They raise our curiosity, and this makes them more impactful.

Images also have a large number of cultural associations and these change over time. Decades ago, if you'd asked people what connections they could make with the word 'apple', they might have replied Adam and Eve, Snow White, William Tell, New York (the Big Apple) or Apple Records, the Beatles' Record Company.

Nowadays, if you put the word 'apple' into a Google Images search, you get thousands of Apple Computers' logos. It may be that soon Steve Jobs' apple will be more recognisable than the fruit itself ... now that would be crazy!

Додаток Є

Projecting an online identity

There are more than 2 billion users of social media in the world. When you check out the online profiles of these people, the first thing you see is their profile picture and cover photo. It gives you a first, albeit superficial, impression of their identity or how they choose to project it online.

Extroverts and narcissists are easy to spot – they are always gazing directly at the camera or doing something daring like parachuting or bungee-jumping. They are inclined to smile and look confident.

Introverts, on the other hand, have a tendency to look away from the camera in their profile pics. They may post another kind of image altogether – perhaps a landscape or something that conjures up a particular mood, or their pet. This distracts the attention away from them and onto something that they like.

Those who are a little more light-hearted might show a photo of themselves when they were a cute four-year-old, and that might encourage their friends to follow suit, and share their own childhood pics. On work-oriented social media sites on the other hand, it's more common to see professional-looking photos. For example, having bookshelves in the background of your photo can make you look learned and intelligent.

Of course, there are other reasons why people change their profile pictures: in response to a particular piece of news, or to show support for a cause or solidarity for a certain group of people.

But it's not just on social media that people project an online identity. This issue is even more pronounced in the gaming community. The avatars that gamers use are often far more removed from their real selves and represent a fantasy image of someone they dream of being. Due to the nature of the games themselves, people's chosen avatars often perform a role in a virtual world like *Second Life*. This represents an opportunity for people to take on a whole new identity, to play a new role in their imagined life. It is a form of escapism, but it can also be incredibly liberating.

The only problem is that these virtual identities can take over your life, leading some people to neglect their real-world obligations and friendships. Perhaps this is the danger of developing a new identity online – that the real world is just too boring in comparison!

Додаток Ж

An online world of information

The digital age is one of instant gratification. The situation may be familiar to you: you're having coffee or dinner with some friends when somebody asks a general knowledge question. Nobody knows the answer but at least one person gets their smartphone out ready to find it. Where do we go for that info? Chances are it will be a random Google search or a check on Wikipedia. Triumphant, they provide you with the answer. It's information which you don't argue with and then instantly forget – it's ephemeral.

The internet seems to be the most popular place to find information these days and it's not hard to see why – it is all just a click away. But, couldn't that also be why problems arise? After all, how do we know that the information we read is correct? What is the original source of these facts? And do we really understand the difference between opinion and fact?

Many people argue that all this is a natural consequence of the digital age. It is a more democratic age: we can write and upload our own content and share it happily with others.

But generally, online writers dumb down the ideas they write about. All that information is there at our fingertips, but it's expressed in shorter, simpler ways and, worse, it's possibly inaccurate.

We not only have greater access to information – it is also delivered in ways that previously would have seemed inconceivable. In the past if you had wanted to find some academic knowledge, you would have needed to attend a lecture by an expert in the field. Now, websites like TED, Big Think and 99 Percent provide online access to thought-provoking talks on all manner of subjects. The most viewed talk by Sir Ken Robinson, called 'Do schools kill creativity?', has been viewed over 36.5 million times.

That many views of an academic talk on education surely is worth celebrating.

Does this mean we can trust the internet for opinions, but not so much for facts? That might be a rather simplistic argument, but I think there is some truth in it. Online lectures are a good example. It's also true to say that complex ideas can be made more

accessible and dynamic via video. For example, the RSA (the Royal Society of Arts) has a number of online animated lectures, including one on kinetic typography. As the lecturers speak, words and images expressing their ideas pop up on the screen making the ideas easier to assimilate. It makes academic information more fun!

All this doesn't mean that the digital age has turned us into hermits watching everything online. In fact, people attend conferences more than ever before to watch experts deliver their words of wisdom live. Perhaps so much time online means we crave that human contact. Whatever the reason, we now have more choice than ever before about where to go for our information. We just have to remember to be critical in our appreciation of it!

Додаток 3

Tattoos rule, but for how long?

If there is one trend that seems unstoppable, it is the habit of tattooing your body. Amazing as it may sound, in Western Europe, twenty percent of adults have tattoos. This rises to just under thirty percent for those between sixteen and forty-four. In the UK, the number of tattoo parlours has tripled in the last decade. They number more than 2000. In ten years' time, half of young people may have been 'inked'.

Tattoos were once associated with social class. Soldiers, sailors, bikers and criminals traditionally sported tattoos and the link with prisoners or gang members was particularly strong. Through the ages, tattoos have been regarded as indelible marks of loyalty, devotion or love. Sometimes these marks were in code and difficult to decipher for those not 'in the know'. For example, by the late 1800s, ninety percent of British navy personnel had tattoos. A turtle signified that you had crossed the equator and a dragon that you had served in China.

In spite of this, tattoos did not always have an edge to them. At one time, they were even popular with the aristocracy. As a prince, the future King George V of England had a dragon tattooed on his arm when in Japan in 1882.

In the present day, tattoos seem to have lost any kind of stigma and it is difficult to say with what social class they are more popular. You will find a tattoo parlour now in most high streets and even shopping centres around the world. People record

all kinds of things on their bodies. They are often influenced by celebrities in their choice of tattoo. For example, the trend for tattooing words in foreign characters is said to have derived from the media exposure given to footballer David Beckham's multiple examples of body art. Beckham has his wife's name 'Victoria' tattooed in Sanskrit, the words 'spiritual perfection' in Latin, and a long Chinese proverb inked down his side. In fact, he has a total of 40 different tattoos including multiple codes, tributes, numbers and names – all of which have a special significance for him.

So, what's trendy at the moment? After a quick glance at Pinterest, contemporary designs seem to be arrows, the infinity logo, map coordinates, punctuation marks (including '&'), origami symbols and, strangely enough, feathers.

Tattoos may now well be the cultural norm in the UK – after all, the current British prime minister’s wife has one – but in some countries, negative associations still hold sway. Japan is one country which has seen a big rise in people wishing to remove their tattoos.

I wonder how long will it be before the backlash begins here and we’ll be doing the same as in Japan? Perhaps tattoos will soon be passé and rejecting body art will be the fashion. Is ‘virgin skin’ going to be a new sign of rebellion? Only time will tell!

Додаток И

HOW TIME FLIES

As we get older, our perception of time changes. However, our perception of time is probably most altered by our emotional state. If you are stressed at work or anxious for any reason, you'll probably feel that you have less time on your hands.

When faced by this pressure of time, we tend to multi-task – we try to do many things simultaneously. Due to our current state of permanent connectedness, we can in fact do almost everything from the comfort of our sofas – make an appointment at the doctor's, rush off a few work emails, do some online shopping. By doing this, we feel we are making better use of our time, but are we actually doing the opposite – simply exacerbating the feeling of time pressure? Surely the digital age has made all this worse by blurring the difference between work and play?

This common illusion is an example of how complex it is to perceive time accurately. Apart from sensations such as jetlag, when our inner body clock clearly has been severely disrupted, it is hard to pinpoint why we perceive time in different ways. People who take yoga or meditation classes claim that their sense of relaxation is due to a feeling of time slowing down. The same would appear to occur when we immerse ourselves in reading a novel or even when stroking a pet. We are relaxed and actions seem to take place lightly and effortlessly.

On the other hand, consider the last time you saw a fast-moving film full of action-packed distractions. You probably felt that time was moving very fast. This is particularly true with scary movies – fear can distort time to an incredible extent, speeding up time judgements as our pupils dilate, our pulse rate soars and our blood pressure increases.

Likewise, we all know that when we are not enjoying ourselves our perception of time goes the other way. Imagine you're stuck in a meeting that is dull and boring – time appears to slow to a snail's pace. In contrast, for football fans, Saturday's big match seems to fly by. And how many people on Sunday night have that feeling of 'Where did the weekend go?'

Brain disorders can, of course, also determine how we perceive time. People with attention-deficit hyperactivity disorder (ADHD) have trouble distinguishing

different lengths of time, which may explain why they cannot concentrate for long and need constant stimulation to remain engaged.

Studying time perception may be complex, but scientists seem to have discovered that we each live in our own personal time zone, which is dependent on the world each of us experiences. Perhaps this explains why some of us like to arrive at the gate ten minutes before our plane leaves and others two hours!

So, on the next occasion you're late for work, you could justifiably say to your boss that you actually arrived with time to spare, you were just stuck in your own time zone!

Додаток I

Is It Iconic?

Recently, the English were asked to vote on which icons represented their country. The results proved quite controversial. For some things, like food and drink, there was no debate whatsoever: ‘cup of tea’ and ‘sandwich’ went to the top of the list. These were considered quintessential English symbols, despite the fact that they almost certainly have been replaced in the high street by their Italian equivalents – the cappuccino and the panini. However, there was some debate about the nation’s favourite dish. ‘Fish and chips’ now seems to have been replaced by the ‘chicken tikka masala’ – an example of an arrival from another nation, in this case India. The latter has been heralded as an important icon specifically for that reason – it symbolises the extraordinary melting pot that is the UK today, a country with one of the highest immigrant populations in the world.

Some people objected to the red double-decker bus, the black cab and the tube map because they said these represent a strong bias towards the capital. There was a strong feeling that modern examples should also be used.

Why always include Big Ben (London again!) when you could equally choose Sir Anthony Gormley’s striking contemporary sculpture Angel of the North, found in the far north of the country? At 20 metres tall and over 50 metres wide, Gormley’s work was a very popular choice, probably because its monumental appearance already feels iconic. However, very few people really know what it symbolizes. The concept behind the sculpture is threefold – to honour the coal miners who used to work nearby, to express the transition from an industrial to an information age and to serve as a focus for our future hopes and fears. An icon that looks to the future and not the past – now that is a step forward!

The same controversy also applies to the choice of representative people. If you were British, who would you prefer to represent the country? Recently, there has been a great debate about who appears on the nation’s banknotes.

Campaigners have been canvassing for more female representation, as well as the inclusion of people that the population really felt stood for something important.

It's about time the country did away with putting ex-governors of the Bank of England on their banknotes, they say!

Until recently, apart from the Queen herself, the only women to appear on the UK's money were the prison and social reformers Elizabeth Fry and Florence Nightingale. The others were all men – the naturalist Charles Darwin, the economist Adam Smith and the inventor James Watt. In the last fifty years, of the eighteen people to appear on banknotes, only two have been women. For this reason, the fact that the novelist Jane Austen will appear on the new £10 banknote (replacing Darwin) has been seen as an enormous victory.

But there is some way to go, it seems. The new British passport, which purports to be a celebration of UK success in innovation, architecture, art and performance, features only two women against seven men – and Shakespeare appears on every page. The debate and controversy will no doubt continue for some time.

Додаток І

Is sport becoming less and less popular as a leisure activity?

It is said that sport is one of the most popular of all leisure activities. However, it seems to me that nowadays people are spending more and more time using computers and mobile devices. As a result, they are playing far less sport.

To start with, the most popular free-time activities seem to involve computers. Moreover, these activities are occupying more and more of our lives. Take video games, for instance. You can now play them online with other people, so you have access to opponents twenty-four hours a day. Furthermore, video games have now grown so complicated that they can take months to finish.

In addition to this, it is now possible to play video games anywhere as a result of games that can be played on mobile phones and tablets.

At the same time, there are still some people who jog or go to the gym. Moreover, football continues to be a popular pastime, although it seems to me that people prefer to sit on the sofa watching it rather than playing.

To conclude, I think that sport is becoming less popular. We are now living in the digital age.

Додаток Й

Hi Louis,

How are you? Thanks for your email. Sorry it's taken so long for me to reply, but I've been really busy!

I've been in London for a week now, and the language school I'm going to is great!

There are people from all over the world there, and I'm making lots of friends. The school is quite near the centre of London, so it's easy to go shopping and sightseeing.

The problem is that it's quite far from where I live, so it takes ages to get there in the morning!

I'm getting on really well with a girl from Italy called Valeria. We often work together in class, and in the afternoon she's been showing me the sights – she's been to London before, so she knows it quite well.

The best thing about the school is our teacher, Martin. He's a really good laugh! He's originally from the north of England but he's been living in London for years. The classes go by really quickly and I think my English is improving.

Well, I have to go now as I'm meeting Valeria – we're going to the British Museum.

Hope to hear from you soon, Louis.

All the best,

Erin

Додаток К

Hi, everyone! My name's Tom Woodford. I'm 25, although everyone says that I look younger! I'm from a small village in north-east England, but I live in Newcastle now. I'm a qualified electrician and am currently working as part of a maintenance team in a big office. However, what I really want is to get a degree in business studies and accountancy. I think it will open up a lot of doors for me professionally.

I'm married with two young kids, Ryan, who's three, and Tessa, who's one. My wife's name is Gloria. In my free time I like playing basketball and riding fast motor bikes! The problem is, with a young family, a full-time job, and now this online course, I don't think I'm going to have much time for any hobbies in the near future!

I hope to get to know the rest of you a bit better as we do the online degree preparation module together. Good luck to everyone! And remember: Yes we can!

Додаток Л

Should students pay their own university tuition fees?

Twenty years ago, if you went to university in the UK, all of your tuition fees were paid for by the government. Now, **however**, you have to pay for them yourself. There is currently a lot of debate about which of these two situations is better. **What is more**, there are no straightforward answers.

In an ideal world, all education would be free, including tertiary education. **Nevertheless**, the fact of the matter is that we do not live in an ideal world and there is not an unlimited supply of money.

In addition to this, the more money the government spends, the more it taxes its citizens, and the less money they have.

On the other hand, it could be argued that in a modern democratic society, citizens have some basic rights. For example, many people would agree that universal free healthcare is a basic right: no one should go without medical attention because they can't afford it.

Likewise, a significant number of people also think university fees should be free of charge. After all, they maintain, if healthcare is free, why shouldn't university be free, too?

In my own view, university tuition fees should not be totally free. If they are, many people will go to university just because they don't know what to do after secondary school. **Obviously**, this is not the purpose of going to university. At the same time, fees should not be so expensive that they put off people from poor families from carrying on with their studies. **Consequently**, the best solution would be for the government to subsidise tuition fees, but not to pay for them entirely.

Додаток М

What can we do about the number of people in prison in the UK?

The number of people in the UK who are in prison represents a growing problem: the prison population has more than doubled since 1993, going from 41,600 to more than 86,000. What's more, no country in Western Europe jails more of its people than England and Wales. The current figure is 154 people per 100,000 in prison – in Germany the figure is 96, and in Sweden it's 75. Why have the numbers increased so much? And what can be done to reduce them?

The first reaction of many people to these figures is to conclude that the prison population is rising because more crimes are being committed and so more people are going to jail. However, this is not necessarily the case. In fact, since 1995 the number of crimes being committed in the UK has steadily fallen. Evidently, there must be other factors which help to explain why the prison population has risen so alarmingly.

One of the causes of the high level of the prison population is politics.

When a new government is elected, one issue that always comes up is how they are going to tackle crime. The typical response is for the government to promise that they will be tough on crime, press for longer prison sentences, and urge judges to put more people behind bars. One of the consequences of this is that judges are now sending people to prison for less serious offences, when before they would have given them a suspended sentence and ordered them to do community service.

Another important factor to take into account is the influence of the media. Following some high-profile cases in the early 90s, the media's position on punishment became harsher. They started demanding longer sentences and an end to community-based measures. One should certainly not underestimate the power of the media in influencing people, and this includes even judges.

To sum up, it is clear that if we want to reduce the prison population in the UK, attitudes will need to change. One possible solution to the problem would be for politicians to stop trying to win support by promising to be tough on crime. In addition, the media must stop whipping up public sentiment about this issue in a way that does not reflect the underlying reality of the situation.

Додаток Н

A strange case

It was a bitingly cold day in January. There was a hint of snow in the air, and the sky was so dark that it seemed to be night-time. We were all standing in the playing fields, wearing our sports kit and feeling pretty miserable, when a shrill whistle sounded. 'OK everyone, line up!' shouted our sports master, Mr. Davies, a well-built Welshman with a full head of ginger hair, who didn't understand the meaning of the word cold. He briskly selected two teams and we reluctantly started to play a game of rugby.

It had been raining a lot the previous few days, and the pitch had turned into a field of mud. I could hear the squelch under my boots every time I moved. Suddenly, someone passed me the ball, and I just managed to hold on to it as my hands were almost frozen. I ran a few yards but then I was tackled hard and I fell to the ground. I was pushing on the muddy surface with my hands to try to get up, when I felt something hard and metallic.

I went over to Mr. Davies and told him about it – after all, someone could cut their knee if they happened to fall there. He immediately stopped the match and we all quickly went over to look at the mysterious object. 'Jenkins, Peters and Sullivan, go to the gardener's shed and get some shovels,' said Mr. Davies. 'In the meantime, the rest of you run around the pitch to keep warm,' he added. As soon as the shovels appeared, we started digging. It was easy work as the ground was so soft after all the rain. After a short time, we pulled out a large metallic case from the depths of the mud.

We opened the case, and at first all we could see were some old clothes. We were a bit disappointed because we were expecting something a bit more exciting. But the moment we lifted the clothes up, we saw lots of diamonds that were shining brilliantly, despite the dullness of the day. Then Mr. Davies said, 'I'll take care of this, boys. There's no need to tell anyone about it.'

The next day Mr. Davies didn't come in to school. He had called in to say that he was sick. It's now three weeks since we found the case, and he still hasn't come back ...

Додаток О

Mentir Es Vivir ★★☆☆☆**Film review**

Mentir Es Vivir, or *To Lie Is To Live* in English, is a film based on the novel by the 18th Century Spanish author, Ignacio Gonzalez Hidalgo. It has an all-star cast, headed by Ronnie deMotta, Sophia Jones and Eduardo Montoya.

The story begins with the arrival in Madrid of Alejandro Velazquez, a young penniless actor who has spent the previous six years performing in street theatre in Paris. A chance meeting at a bull fight with another ex-street performer propels Velazquez into the world of politics. The film chronicles his gradual rise up the social and economic ladder thanks to his friendships with various powerful members of society, rather than his own merits as a politician.

Although written well over 200 years ago, the story has a distinctly modern feel to it, as it tells a tale of corruption with characters who are driven purely by greed and ambition. The best thing about the film is without doubt its wonderful portrayal of life in Madrid at the end of the eighteenth century. Sophia Jones also puts in a great performance as Velazquez's power-hungry wife, pushing her husband to take bigger and bigger risks to climb to the top of Spanish society. However, everything hinges on deMotta's performance; and although he is by no means dreadful, he really does not have the on-screen charisma or depth to carry the picture.

In conclusion, this is a wonderful story that has all the ingredients for making a classic film. However, the final product can only be described as disappointing, when compared to the superlative raw material on which it is based.